

His sedes adeunt, hanc requiem captunt
 Ranas e cœlo summisit visio Petro,
 Inter cœlicolas has ideo reputas?
 Est aliquid porro cur se similaverit agno,
 Nec tamen ipse tulit vellera factus ovis.
 Significativam speciem vidisse prophetam
 Jus erat, id typicis convenit eloquiis.
 Si debetur ovi pro munere gloria tali,
 Et propter nomen vermibus habebit idem;
 Tum quoque serpentis; tum nomine sæpe leonis
 Significamus eum, sed tamen est neutrum.
 Sed pia divino non deest reverentia lino;
 Quam res vera facit, non vetus umbra parit,
 Hanc, nisi quod nostrum mysteria tanta relatam
 Transcendunt, breviter commemorare placet.
 Interea cordi tu suggere, Christe vel ori
 Illi qui sapiat, huic quoque quid referat.
 Vera Deo Patri Deus hostia; Filius illi
 Arbore restituit, arbore quod periit.
 Ante Creatorem gratum direxit odorem
 Fumus quem talis victima sponte dedit.
 Hostia Christus erat, Christus tamen ipse litabat;
 A Domino factum, corda stupent nominum.
 Ille semel oblatus solvit quoscunque reatus,
 Traxit homo proprio seu generis vitio.
 Hostem delusum, mors hæc eludere nondum
 Desint, ablatis quotidie spoliis.
 Illa facit virtus modo sæpe resurgere rursus
 Mortibus absorptat innumeris animas.
 Hæc quasi præteritas, jam tersit gratia culpas
 In nondum natis Ecclesiæ populis.
 Quos primus habuit, quos tandem mundus habebit

A Electos omnes liberat ista fides.
 Ille semel fusus redimendi sanguis ad usus
 Funditur in sancta sæpius Ecclesia.
 Quod, duce perfidia, tunc natio fecit iniqua,
 Per pietatis opus transiit in melius.
 Dividit iste calix illius dona liquoris,
 Quo profusa fuit lancea quæ pupugit.
 Qua pietate Deum colavit corpore totum,
 Hac tegit humanis hæc sacra nunc oculis.
 Exhorreret homo carnes eum sanguine crudo
 Et consanguineos nollet inire cibos
 Crede tamen penitus, versis ab origine rebus,
 Esse creaturas hæc elementa novas;
 Ni foret hoc aliud, nequaquam sumeret illud
 Vel malus ad pœnam, vel bonus ad veniam.
B Non animas aleret, si panis corporis esset,
 Nec mala compuncto tergeret ex animo.
 Non vires homini ferret, non tolleret hosti,
 Non carnem mentis subderet imperiis.
 O quam sunt tuti, quam carnis lege soluti.
 Quam sibi dissimiles, his epulis homines!
 Ebria corda pio rapit ad cœlestia voto,
 Si fuerit sumptus, ut decet, iste cibus.
 Quid miraris homo? Deus est in corpore vero;
 Unde prius redimit, inde modo relicit.
 His tamen in verbis ridet sapientia carnis
 Et divina suis subdere vult regulis (*sic*).
 Dicunt: Quæ ratio, quis in his deprenditur ordo?
 Ore nolunt (volunt?) illi claudere jura Dei
 Et dum, quem nequeunt montem transcendere, tam-
 [gunt :
 (*Cætera desunt.*)

ANNO DOMINI MLIV.

SANCTUS LEO IX

PONTIFEX ROMANUS.

PROLEGOMENA.

SANCTI LEONIS VITA

Auctore Wiberto æquali.

(Apud Mabill., *Acta SS. ord. S. Bened.*, Sæc. VI, parte II, p. 49.)

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. Præter auctores qui summorum pontificum gesta D antequam ad sedem apostolicam proveheretur, ges-
 scripserunt, nonnulli beati Leonis IX Vitam seorsim elidere. Wibertus, ejus in episcopatu Tullensi archidiaconus, primo unum librum edidit de iis quæ ille, *serat, Romanis relinquens, ut ipsemet in prologo loquitur, ea posteris transmittere quæ papa Romanus egisset. Verum postea mutata sententia, librum al-*

terum primo adjunxit, in quo ea quæ beatus vir usque ad mortem peregit, fusius exponit. Auctor anonymus, et ipse quidem testis oculatus, historiam mortis ejusdem conscripsit, in qua accurate et particulatim narrat quo pacto beatus pontifex morti proximus sese toto triduo ad ipsam obeundam præparaverit; tum subjungit aliquot miracula, quæ statim post ejus obitum edita sunt. Hanc historiam ex vetustissimo codice Ecclesiæ Beneventanæ, litteris Langobardicis exarato, publici juris fecit Ferdinandus Ughellus in Italia sacra, tomo VIII, ubi de Beneventanis episcopis agit. Invenimus præterea in ms. codice archimonasterii Remigiani apud Remos anonymi cujusdam collectionem miraculorum, Vitæ beati pontificis a Wiberto scriptæ subjunctam, in qua miracula complura narrantur, quæ ad ejus tumulum paulo post illius mortem patrata fuerant. Quorum quidem duorum anonymorum opuscula, cum aliis item miraculis ex variis codicibus descripta, in unum consarcinavit Godefridus Henschenius, eaque edidit die 19 Aprilis Bollandiani simul cum Vita a Wiberto descripta. Ad hæc Bruno Signiensis episcopus Vitam beati Leonis conscripsit, quæ inter alia ejusdem Brunonis Opera typis vulgata est. Præterea, ut plurimos auctores omittam, qui de aliquot ejusdem sancti viri gestis data occasione scripserunt, Anselmus monachus sancti Remigii Remensis libellum edidit sub nomine Itinerarii papæ Leonis IX, in quo refert ea quæ beatus pontifex anno 1049 variis in Germaniæ et Galliæ locis patravit, potissimum Remis, ubi archimonasterii sancti Remigii ecclesiam dedicavit, ac in ea concilium habuit generale. Denique Desiderius Casinensis abbas, qui postea sub Victoris III nomine summus pontifex fuit, libro III Dialogorum nonnulla ejusdem sancti viri gesta et miracula narravit. Verum ex iis omnibus auctoribus sufficere nobis visum est, binos Wiberti libros hic edere, cum anonymi opusculo, quod ex Ughelli Italia sacra modo laudavimus. Cætera qui cupit, adeat Bollandum ad diem 19 Aprilis. Si quæ tamen in aliis auctoribus observatione digna occurrerint quæ ad beati pontificis acta illustranda conferre valeant, ea pro opportunitate in notulis ad Vitæ textum, aut in his observationibus præviis referre non omitemus.

2. Quanta sollicitudinæ Ecclesiam sibi a Deo commissam beatus pontifex gubernaverit, probant præter libellum quem ab eo contra Græcos editum laudat Wibertus, complures litteræ quas ad varios orbis Christiani episcopos conscripsit. Ex iis quædam habentur ad Africanos ad sublevandum istius tam celebris olim Ecclesiæ statum, quæ sub Barbarorum tyrannide gemebat; aliæ ad Gallos, Germanos et Italos datæ sunt ad disciplinam ecclesiasticam restituendam; nonnullæ ad Antiochenum patriarcham, ut eum in apostolicæ sedis obedientia confirmaret; aliæ ad imperatorem Constantinum Monomachum, ejus animi in recta fide firmandi gratia; denique ut cæteras omittam, quas pro variis in-

gruentibus negotiis data occasione edidit, ad Michaellem Cæularium Constantinopolitanum patriarcham non senel scripsit, ut eum ad pacem inter Græcos et Latinos conciliandam adhortaretur; cumque ille noluisset a calumniis quas in Romanam Ecclesiam evomebat abstinere, eum tandem per legatos suos, quos ea de causa Constantinopolim misit, e sede exturbavit; ejus sententiam executioni mandari voluit imperator, qui eundem Michaellem in exilium deportari jussit. Non minus laboravit piissimus pontifex in simoniacis et uxoratis presbyteris exstirpandis. Istorum occasione decretum celebre edidit, quod a Petro Damiani laudatur in epistola ad Cunibertum episcopum Taurinensem, inserta opusculo 18 ejus Operum novæ editionis; quo scilicet cautum est ut *quæcunque damnabiles semina intra Romana mœnia reperirentur presbyteris prostituta, ex tunc et deinceps Lateranensi palatio adjudicarentur ancillæ*. Contra utrumque vitium multis in conciliis actum est, sub Leone ejusque successoribus, ut videre est in conciliorum collectionibus, ubi etiam epistolæ beati pontificis, quas modo laudabamus, editæ habentur.

3. Berengarium archidiaconum Andegavensem, qui contra realem presentiam corporis Christi Domini in eucharistia insurgens, beatus Leo ab ecclesiastica communione removit. Hæc controversiæ occasionem præbuerunt varias synodos congregandi ac edendi professionis fidei formulas, quibus fidei catholicæ integritas sartatecta servaretur; sed de his alias. Hic vero observasse sufficiat quanta fuerit pontificis nostri vigilantia in iis tum quæ ad ecclesiasticam disciplinam stabiliendam, tum quæ ad tuendam rectam fidem pertinebant. Unde mirum non est si Victor III in ejus laudem asseruerit ab eo omnia ecclesiastica renovata fuisse, novamque lucem ex quo pontificatum assumpsit, visam esse mundo exoriri; sed illustrius est tanti pontificis testimonium, quam ut ipsum hic integrum non referamus. Hæc itaque sunt ejus verba, quæ quibusdam miraculis a beato Leone patratis præmittit in libro tertio Dialogorum: « Leo, de quo nobis est sermo præ manibus, vir per omnia apostolicus, regali genere ortus, sapientia præditus, religione conspicuus, omnique ecclesiastica doctrina apprime eruditus, ac qui, quemadmodum scriptum est, cæpit invocare nomen Domini: quemque etiam vidi, ejusque familiaritatem habere merui; sæpe etiam eo in ecclesia missas celebrante, cum illo ad divinum altare sacris indutus vestibus steti, eique Evangelium legi. A quo omnia ecclesiastica studia renovata et restaurata, novaque lux mundo visa est exoriri. Hic sæpe sacerdotale concilium advocans, sacerdotes, diaconos et reliquos clericos non regulariter ordinatos removit, et in eorum locis ad veri et summi Dei cultum, qui digne ministrare possent, constituit. Quotidie quoque per se suosque discipulos ubique missos populis viam Domini, litteris et verbis prædicans, ostendebat, qui per apostolicam vitam sem-

per Gradiens, apostolicos etiam viros in miraculis A est imitatus. De quo quidem plura audire me cogit, etc. His paucis verbis Victor absolvit summam elogii beati Leonis, qui similiter *totam Galliam illuminasse* dicitur in testamento Odalrici præpositi Ecclesie Remensis, ubi tanta cum eloquentiâ vi contra pravos ecclesiasticorum mores in concilio Remensi disseruisse memoratur, ut multi ejus verbis perterriti beneficia, etiam quæ legitime obtinuerant, dimittere cogitaverint. Ex his se fuisse fatetur Odalricus, qui eidem concilio intererat. Testis est Leo Marsicanus libro II Chronici Casinensis cap. 88, eundem beatum pontificem, quandiu Romæ moratus est, solitum fuisse tribus diebus per hebdomadam, e Lateranensi ecclesia usque ad sanctum Petrum, privato habitu ac nudis pedibus, cum B duobus aut tribus clericis, noctu, psallendo et orando, pergere. Historiam sanctimonialis cujusdam, beati Leonis amicitæ, quæ signo crucis diabolum fugaverat, refert Petrus Damiani in opusculo 47, cap. 3 et 4, quam *ex ore beati Leonis IX papæ* ab Adhelaide Augusta auditam fuisse testatur. Sed de his satis.

4. Dubitant nonnulli an unquam beatus Leo professionem monasticam emisit: certe hunc ordini nostro ascribunt præter Benedictinos scriptores plerique etiam exteri; id ipsum discrete affirmat Trithe- C mius in Chronico Hirsaugiensi ad annum 1048, ubi sic habet: « Bruno episcopus Tullensis... erat filius comitis de Elîngem, et monachus ordinis nostri. » Bollandiani tamen, qui se optare aiunt in observa- D tione prævia ut tantus pontifex inter ordinis Benedictini alumnos recenseri possit, postea in notis ad caput 5 Vitæ per Wibertum scriptæ, dicunt videri sibi ex Wiberti verbis colligi facile posse Leonem Benedictinis nequaquam esse ascribendum, cum sic loquatur: « Porro sequentia lecturi desinent profecto mirari hunc potius per sanctum Benedictum quam per alium quemlibet sanctorum, sospitate restitutum, ubi volente sermonis rota perpendere poterunt ex paucis quanto zelo pii amoris erga monachorum institutionem et correctionem flagaverit. » Verum hæc verba beati viri monasticæ professioni non adversantur, quæ optime cum illo sancti pontificis in rem monasticam studio coaluerit. Certe nostrorum causæ favent pleraque sancti pontificis gesta. Etenim vix extra nostra monasteria in itineribus, quæ sane ab eo frequenter facta fuerunt, hospitabatur; et cum in monasteriis versabatur, potissimum in præcipuis, capitulo intererat et refectorio cum cæteris monachis. Sic Remis peracta basilicæ archimonasterii Remigiani dedicatione, ac soluto concilio, *in capitulum venit atque a fratribus societatem petiit et accepit.* In monte Casino cum dies esset Sabbati, mandato fratrum adviit, pedesque duodecim monachis lavit, a quibus vicissim et ipse lotus est; postea in refectorium quoque ingressus communem cum aliis refectionem accepit, ut narrat Leo Chronici Casinensis libro II, cap. 85. Omitto ordinis nostri monachos, quos e monasteriis eductos in legationi-

bus aliisque majoris momenti negotiis gerendis adhibuit, vel quos ad episcopales sedes evexit; denique cum esset morti proximus, Richerium Casinensem abbatem accersivit, ut Romanum redeundo eum haberet itineris socium. Sed quid ejus rei argumenta aliunde quærimus, cum ipse beatus pontifex morti proximus se monachum fuisse disertis verbis dixerit? *Cellam, inquit, quam monachus incolui, etc.,* apud anonymum in relatione ejus mortis, quam post ejus Vitam exhibebimus, num. 4. Hinc mirum non est si injurias monachis irrogatas sibi ipsi factas diceret, ut ipse ait in epistola ad Stephanum dominum Castelli-Novii, quam cum adhuc esset Tullensium episcopus scripsit. Habetur apud Perardum in collectione chartarum Burgundicarum; at in charta cella Bertiniacæ-curtis ibidem, sic loquitur: « Cum primum divina clementia me ad pontificatus honorem provexit, mox anhelare cepi ad restaurationem meæ Ecclesie, ac monastici ordinis religionem, aut ubi erat, augmentare, aut ubi perierat, pro posse meo recuperare. »

5. Jam vero si de beneficiis quibus monasteria nostra beatus pontifex cumulavit, loqui libeat, innumera propemodum fuerunt. Casinensi abbati sandaliorum, dalmaticæ et chirothecarum usum permisit; monasterium Saxonanum intra Romanam urbem eisdem Casinensibus subjecit, eisque Terracinense monasterium confirmavit ac navem in Romano portu liberam concessit atque alia multa in eorum gratiam præstitit, quæ apud Leonem Marsicanum libro secundo referuntur. Sublacense monasterium, ab invasore fere destructum, in pristinum statum restituit. In Gallia Corbeiensis, Remigiani Remensis, Cluniacensis, sancti Arnulfi Metensis, Casæ Dei aliorumque monasteriorum prærogativas confirmavit et eorum possessiones asseruit. Monasteria suæ dioceseos, advocato beato Wille'mo abbate tunc celebri, ad regulæ Benedictinæ praxim accuratam revocavit. Nulla est ferme in orbe Christiano provincia in qua ecclesiam aliquam ordinis nostri non dedicaverit et privilegiis munierit. In Hirsaugiensi monasterio, quod ab annis quadraginta et octo destructum fuerat, sub anathematis judicio monachos restitui imperavit, ut fusius exponit Trithe- D mius in ejusdem loci Chronico. De eadem re scripsit chronographus Magdeburgensis, quem penes nos ms. habemus, ad annum 1048, ubi etiam, inter alia Leonis gesta, memorat elevationem e tumulo corporis sanctæ Richardis imperatricis in cœnobio virginum apud Andelaum in Alsatia, quod ipsa fundaverat. Idem pontifex Eduardum regem Anglorum a voto Romam petendi absolvit, modo pecunias, quas in itinere expendisset, conferret ad monasterium aliquod, vel de novo excitandum, vel restaurandum. Illius ea de re epistola exstat apud Spelmannum tomo I Conciliorum Angliæ, et apud Labbeum tomo IX Conciliorum generalium.

6. Nihil vero mirum est si tanta fuerit beati pontificis in ordinem nostrum præpensio, cum eam jure

quasi hæreditario a parentibus suis acceperit. Ii enim non solum sua, sed et se ipsos sub habitu monastico servandos Deo consecravere. Utrumque disertis verbis habet Wibertus, cap. 4, licet quibus id in locis factum fuerit non expresserit. At in Altorfensi cœnobio, quod a beati Leonis parentibus conditum fuisse idem auctor affirmat, visitur vetus oratorium beato Gregorio sacrum, in quo iidem parentes beati pontificis, loci scilicet fundatores, sepulti memorantur; in Necrologio autem quod ibidem vidimus hæc habentur die 4 Septembris: « Ob. Heberhardus comes, qui requiescit in summo choro; item, domina Bertha comitissa ejus uxor; item, Hugo comes et monachus hujus loci, qui requiescit ante altare sancti Gregorii in capella; item, Hugo comes frater prædicti Hugonis, qui requiescit in hoc monasterio. Hi fuerunt fundatores monasterii. » Habent ejusdem loci monachi bullam, cujus apographum vidimus, qua beatus pontifex omnia bona a suis parentibus eidem monasterio collata confirmat ea lege ut sub regula beati Benedicti perseveraret. De Helvide vero ejus matre scribit Joannes de Bayon in Historia Medianensis monasterii quod, cum bellum inter Henricum Cæsarem et Theodoricum Metensem episcopum exarsisset, illa, firmatis castris quæ ad eam pertinebant, secesserit in monasterium Medianense, ubi piis operibus vacans, corpora sanctorum Lazari regis et Azæ ejus siliæ, quæ ante annos nonaginta et quinque in maceria basilicæ sancti Petri *ob Pannonicam gentem Gallias pulsantem* abscondita fuerant, detexit. Plura idem auctor habet de sancto Leone, quæ suis locis pro opportunitate commemorabimus. Ejus vero scriptoris notitiam, reverendissimo Patri domno Hyacintho Alliot Medianensis monasterii abbati et congregatione sancti Vitoni debemus, qui non solum hujus auctoris Historiæ exemplar ad nos transmisit, sicut et alia quæque vetera instrumenta et scripta quæ in Lotharingia et Alsatia et in vicinis Germaniæ monasteriis comparare potuit, sed nec curis aut laboribus, sive etiam sumptibus parcat, ut actis sanctorum nostrorum illustrandis aut annalibus Benedictinis concinnandis suppetias ferat. Ex eo nonnulla quoque didicimus de monasteriis quæ a beati Leonis parentibus constructa a Wiberto dicuntur. Quatuor potissimum recensentur, Hissa, sancti Cyriaci, Lutra et Wofenheim. Quæ etiam Richerius libro II Chronici Senoniensis, capite 14, commemorat his verbis: « Anno, inquit, 1002, natiuitas beati Brunonis cujus parentes Hessam monasterium sanctimonialium penes Sareborch ædificaverunt. Aliud quoque monasterium construxerunt, quod Aldorf dicitur, ordinis sancti Benedicti, quod in Alsatia situm est; tertium etiam, quod Lustrense dicitur; et quartum sanctimonialium in honore sanctæ crucis; item, in Alsatia, quod Wofenheim nuncupatur. Quæ monasteria bonis propriis ita ditaverunt, ut ipsorum conventus largissime valeant sustentare.

A Idem auctor, libro IV, cap. 21, jomisso Lutrensi monasterio, tria alia a beati Leonis papæ patre ædificata et dotata fuisse scribit. Et quidem Lutrense monasterium ante annos fere quadringentos a beato Deicolo constructum fuerat, sæculo septimo inculte. At beati pontificis parentes et ejus avi, ut loquitur Wibertus, ad ipsum restaurandum nonnihil conferre potuerunt, decimo sæculo labente, quo tempore, ut refert auctor Vitæ ejusdem sancti Deicoli, Lutrense cœnobium, quod devastatum fuerat, restauratum est ab Hugone comite, postea monacho, et ejus filiis. Ea de re Ottonis Magni præceptum exstat in favorem Baldranni, qui ibidem abbas institutus fuit. Subsistit hodieque monasterium Lutrense, vulgo *Lure* dictum, in diocesi Bisuntina, quod unicum cum Murbacensi monasterio abbatem habet, ita tamen ut ille abbas in comitiis imperii inter principes duobus suffragiis gaudeat; sed pace inter imperium et Galliam anno 1697 sancita, ea omnia quæ citra Rhenum sita sunt ad Francorum imperium pertinere debent, ac sic utrumque illud monasterium hodie sub Gallica ditione situm est. Hissa etiam nunc priscum nomen retinet, vulgo *Hesse*, una circiter leuca distans a Sarburgo (*Sarbourg*), Lotharingiæ oppido ad radices Vosagi montis. Hic locus in prioratum, uti vocant, simplicem redactus abbatie Altæsilvæ (*Hauteseille*) ordinis Cisterciensis unitus est. Altorfense (*Altorf*) monasterium, quod Sancti Cyriaci appellat Wibertus, hodieque subsistit ordini Benedictino addictum, haud procul a Molsheimio Alsatiæ urbe non ignobili situm. De eo Bacelinus in Germania sacra. Wosenheimense denique cœnobium post varias fortunas in cellam redactum, ac pene omnino dirutum jacet. Ejus sola supersunt rudera, cujus ecclesiæ aliorumque ædificiorum muri absque tectis etiam nunc visitur haud procul ab Egarsemio oppido. A quo uno circiter milliario Wosenheimensis parthenon distabat, quatuor vero aut quinque a Colymbaria (*Colmar*), supremi Alsatiæ senatus sede. Cæterum illud est ipsum ancillarum Dei monasterium Sanctæ Crucis, de ejus advocatia disceptabant Hugo et Gerardus, beati Leonis nepotes, tempore Gregorii VII, ut patet ex ejus epistola 14 libri II, ad Guarnerium Argentinensem et Burchardum Basileensem episcopos, ubi idem pontifex testatur istud « monasterium Sanctæ Crucis, in terra hæreditatis suæ a beatæ memoriæ Leone papa fundatum, ac propriis opibus ejus constructum, sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cui pie et sancte præsidebat, in proprium jus ab eo fuisse traditum. » Data est XIV Kal. Novembris, indictione XIII. Præter hæc Ludovicus beati pontificis avus, si Joanni de Bayon credimus, dicitur cellam ædificasse monachis Mauri monasterii (*Maurmunster*) in honorem sancti Quirini, haud procul a Dasburgo castro; quod quidem castrum præcipuam Hugonis beati Leonis patris sedem fuisse aiunt. Quin et alia cella eidem vicina habetur sub titulo sancti Leonis, cujus rudera supersunt in ve-

teri castro, quod sicut et comitatus ipse Dasburgensis in comitum Linangiorum Lutheranae sectae possessionem devenit. Qua vero ratione hic comitatus e beati Leonis familia transierit ad externos, exponit Richerius in Chronico Senoniensi, libro IV, cap. 21. Castrum illud, quod validissimum erat, hodieque pristinum nomen retinet, *Dasbourg*, seu, ut vulgus loquitur, *Dabo* dictum, situm in rupe Vosagi montis versus Alsatiam, ad quam attinet, cum subjecto sibi oppidulo et vicino tractu, destructum fuit, iubente Francorum rege, anno 1678; sed jam ad beatum Leonem redeamus.

7. De Leonis extremo anno nulla videtur esse difficultas; eum quippe anno 1054 ad superos abiisse consentiunt omnes, praeter solum Wibertum, qui annum sequentem assignavit. Id ex librorum vitio in Wiberti textum irrepsisse censent Bollandia; et quidem verisimile est hunc errorem provenisse occasione electionis Victoris II, ejus successoris, quae nonnisi anno fere integro post Leonis obitum facta fuit. Sic tamen habent non solum editi, sed et codices 2 mss. Bibliothecae Remigianae apud Remos, quos consulimus; sed ut ut sit, unico Wiberti testimonio praefendum censemus aliorum omnium scriptorum, etiam aequalium, consensum. Caeterum Leo statim post mortem coli coepit, non solum Romae ubi sacrum ejus corpus quotidianis miraculis coruscabat, verum etiam Beneventi, ubi aedificata fuit in ejus honorem ecclesia et festum ipsius celebratum. Idem de sua Signiensi ecclesia testatur Bruno. Nomen ejus exhibent Kalendarium breviarii ms. Casinensis monasterii, quod sub Oderisio

A abbate exaratum est, et primum ex Capuanis, quae a Michaelae monacho in Sanctuario referuntur. Quod et in aliis passim occurrere non dubitamus, in quibus sicut et in Martyrologio Romano, die 19 Aprilis celebratur. Non enim Romae solum aut et in Italia festum ejus recolitur, sed et in aliis quoque regionibus memoria ejus celebris est; potissimum in Tullensi dioecesi, ubi sub ritu duplici celebratur, et apud nostros Remigianos semiduplici. Idem fit in dioecesi Basileensi, ex Joannis a Schonaw episcopi mandato. Nec dubium est quin idem praestetur in variis Galliae, Germaniae et Belgicae locis, quae, dum viveret, lustravit ac sua praesentia, et pontificali benedictione ac variis privilegiis consecravit ac communiavit. Caeterum, si ob vitae sanctimoniam caelitis ascriptus est, ob doctrinam inter ecclesiasticos scriptores locum obtinuit. De ejus Operibus nihil notandum occurrit quam quod caeteri jam observarunt. Sigebertus, recensitis ejus Operibus, eum ob ea quae in sanctorum honorem composuit, Gregorio Magno comparat, cap. 149, De scriptoribus ecclesiasticis. Aubertus Miraeus vero in notis ad hunc Sigeberti locum, adjicit praeter epistolas ejus varias, quae in Conciliorum editionibus et Baronii Annalibus habentur, ejusdem sancti pontificis homilias et sermones Lovanii anno 1565 et Coloniae 1618, prodiisse, quod idem notavit cardinalis Belarminus. Denique summam ejus in litteras propensionem probat, idque veluti mirabile proponit Wibertus libro II, cap. 14, quod nempe *ultra quinquagenarius tanto ferveret studio, ut divinarum lectionem Scripturarum Graeco addisceret eloquio.*

PROLOGUS.

Viam universae carnis ingresso pontifice Herimanno (1), successit venerabilis Bruno, vir natalium praerogativa atque morum elegantia mirabiliter donatus a Domino. Qui licet jam quasi postremus appareat in pontificalis decessionis catalogo, primus tamen enituit ex summi pontificatus privilegio: et velut Lucifer caeli statione novissimus, sed soli propinquior exiit, dum post longam decessorum seriem, suo sacerdotio Leucam urbem, imo totum Christianorum orbem illustravit, et verum Solem sibi vicinum, errorum fugando caliginem, vivacitate sui nitoris ostendit. Nec praerudicium incurrit ex posteritate qui ante saecula divinitus praefixo destinatus est tempore. Immutabilis enim divinitas, cui cuncta assistunt acta et agenda simul, sic disponit alternationes mutabilium, ut non sibi quidquam serum aut praeposterum sentiat in ordine rerum. Nempe, ut de reliquis interim taceatur, redemptio generi humano maxime necessaria, in sine saeculorum exhibita comprobatur; et qui plus omnibus laboravit Paulus, post apostolos omnes de caelo vocatur, unde etiam abortivum semet nuncupasse invenitur. Verum ne diutius hic haereatur, suscepto

negotio stylus reddatur, ut de tanto praesule non tam audita, quam visa ad aedificationem plurimorum transcribantur. Et quidem benignitas ipsius dignata meam parvitatem familiariter sibi jugiter assistere, non suo studio effecit, ut plura de eo imitanda valuissem per memet dignoscere, nonnulla quoque veracium et gravium relatione, de quibus quaedam vix sumnotenus perstringo, quaedam etiam sciens praetereo, ne aut sim longus plus justo, seu adulatoris noter elogio; aut, quia adhuc superest, impugner illo Salomonis proverbio: *Ne laudes hominem in vita sua (Eccli. xi, 30)*. Et quoniam propositum habemus dona Dei laudare in eo quae sunt laudanda in pagano, non hominem laudamus, sed illum a quo et per quem omnis homo veniens in hunc mundum illuminatur, ut aut bona cogitet, dicat vel operetur. Nunquid vero tantum praesulem protestamur in hac misera vita, quae utique est tota tentatio, sine peccato aliquando vixisse aut vivere, quod nec unius diei infanti valet evenire? Sed quibus est studii divinas virtutes in aliquo homine impressas ad utilitatem aliorum praedicare, peccata hominis quae jam a Deo tecta sunt, nolint ad ejusdem

(1) Herimannus episcopus Tullensis ex hac vita migravit anno 1026

improperium reterege. Hinc est quod Israelitæ jussu Dei aurum et argentum in vasa formatum, ab Ægypto asportaverunt, effigiatum autem in idola omnino reliquerunt. Unde ab ipsius exordio noster jam ordiatur sermo, in quo plurimum nobis successisse credemus, si ea tantum, quæ in pontificatu Leuco-

rum laudabiliter gessit ex aliqua parte quovis stylo posteris transmiserimus. Sapientum autem et præcipue Romanorum erit, si quæ ipse papa Romanus egit, catholicæ Ecclesiæ fidei pagina non ingrati transmiserint.

LIBER PRIMUS.

I. *Brunonis parentes et genus.* — Reverendus igitur Bruno utriusque parentis lineam adeo retinuit generosam, quatenus ab ipsis atavis, et supra, quicunque ad nostram potuerunt pervenire notitiam, aut regni seu imperii retentaverunt habenas, aut proximas regibus et imperatoribus gestaverunt infulas. Procreatus est autem in dulcis (2) Elisæii finibus, patre Hugone, matre vero Heilewide, quorum religiositas multorum ora consuevit ad laudem Dei aperire. Et pater ejus natione Teutonicus, imperatoris Conradi consobrinus (3), in patria lingua atque Latina discretissimus; mater quoque Latina, æque utriusque linguæ perita. Quorum patres et avi a prima indole, armis et animis supra modum acies fortiter compresserunt sibi resistentes, se suasque defensando partes, et circa senium abjecta omni superbia generis et luxu mundi, induerunt humilitatem et paupertatem Christi, patrimonialia sua dando ecclesiis, cœnobis construendo in suis et ex suis prædiis; sicque tandem perfecte secuti Christum seipsum etiam abnegarunt, stultaque sapientia sæculi omnino posthabita, sapienti stultitiæ Dei atque monastico habitui tota cordis contritione submiserunt laudabilique per cuncta sine decesserunt. Etenim inter plurima, quæ sparsim divinis distribuerunt templis, duo monasteria instituerunt ex suis prædiis (4), scilicet Hissam in honore beati Martini pontificis, nec non alterum cœnobium venerationi sancti Cyriaci martyris. Quin etiam Lutrense cœnobium patrimonialibus suis plurimum ampliaverunt. Quorum devotionem imitatus Hugo comes præcipuus et ejus devotissima conjux, parentes utique præfati domini Brunonis, cœnobium remotæ vitæ aptissimum construxerunt Wofenheim penes nobile castrum suum Eginiskem (5) dictum, ex prædiorum suorum decimis, in quo ad præsens sæcutionalium congregatio consistit ad venerationem et gloriam almæ et victoriosissimæ crucis.

II. *Nascitur anno 1011.* — Hi denique ambo tantam tamque honestam exhibebant cunctis conversationem, ut etiam ecclesiasticæ personæ et diversis gradibus functæ, ab episcopis usque ad laicos, quiddam imitabile sibi in eis deprehenderent. Nam, ut modo de multiplici eorum erga Deum vigilantia ta-

ceamus, utrum integre reddidissent rerum suarum decimationem, sub judicio aquæ frigidæ perscrutabantur. Per quos dum decrevisset omnipotens Deus Ecclesiæ suæ præsulem destinare, genitrici gravidæ qualem quantamque prolem in utero gestaret, dignatus est præmonstrare. Nam quadam nocte vir in religioso habitu per visum eidem apparuit, et quia masculam sobolem magnamque ante Deum futuram concepisset edocuit, atque Brunonem nominari jussit. Qui undecimo Kalendas Julii, anno videlicet ab humanato Dei Verbo millesimo secundo, indictione quinta decima, ubi in hanc lucem susus est, mirabile dictu, totum ejus corpusculum invenitur charaxatum [cod. 1 sculptum] quasi crucicularum stigmatibus. Cujus rei novitate mater permota, et ex prioris visionis pollicitatione certior effecta, præter suam consuetudinem a nulla nisi a seipsa pertulit eum sustentari lactis alimonia. Quem congruo tempore ablactatum, Bertoldo sanctæ Tullensis Ecclesiæ antistiti tradidit jam quinquennem liberaliter educandum litterarumque studio imbuendum. Qui videlicet Bertoldus genuinæ honestatis sectator mirabilis præ suis prædecessoribus, Leucam urbem filiis nobilium nobilitavit, in diversis speciebus thesauros ejus et decus valde ampliavit, ædificiis quamplurimis decoravit, litteralis exercitii personis adimplevit, monasteriorum normam intus et exterius restauravit.

III. *Ejus educatio. Adalberonis episcopi Metensis elogium.* — Tam idoneus itaque vir infantulum præfatum gratanter susceptum, et litteris fecit erudiri, et omni honestate ingenuis pueris competenti. In quo cum quotidianis corporis incrementis accrescebat ingenua indoles mentis, quæ eum præ cæteris consodalibus commendabat cunctis. Sicut enim doctissimus pater Hieronymus attestatur: « Mollis cera et ad formandum facilis quadam tractabilitate naturali divinitus formabatur, etiamsi exterioris artificis cessaret manus. » Unde, cælesti præeunte et subsequente gratia, cunctorum in se benevolentiam provocabat, quia nihil extollentiæ in eo conspiciebant, ex regalis stemmatis atque divitiarum, formæ quoque ac ingenii excellentia, quibus solent lat, quod de paterno avo intelligi non potest.

(4) De his monasteriis fuse egimus in observationibus præviis.

(2) Alsatia provincia notissima ad Rhem ripas, in qua Brunonis parentes multa bona possedisse satis patet ex iis quæ diximus in observationibus præviis.

(3) Hugo Conradi consobrinus dicitur, quod Adelais Conradi mater, et Hugo pater Brunonis ex duobus fratribus Eberardo Adelaidis patre et Hugone Brunonis nostri avo nati fuerint. Joannes Bayon ejus avum Ludovicum comitem de *Dasporch* appel-

(5) Situm est in Alsatia superiori hand procul a Columbaria urbe, *Colmar*. Porro statuerat beatus pontifex, ut qui ex sui generis posteritate major natu in hoc castro moraretur, advocatiam monasterii haberet, ut discimus ex epistola 14 libri II Gregorii papæ VII.

carnales supra modum intumescere moxque delu-
mescere. Erat quippe affabilis omnibus, etiam in-
firmis, aspectu et affatu quoque hilaris, obelientissi-
mus non tantum majoribus et cœqualibus, verum
et suis minoribus. Ejus quidem collegæ, quamvis eo
majusculi exstiterunt, duo Adalberones contribules
sui, ex quibus prior immaturo est hinc raptus exitu,
ducis videlicet Theodorici filius (6), alter autem
Hezilonis ducis germanus, ac Frederici eximii prin-
cipis natus, sub scholarum magistro, magister ne-
potuli sui Brunonis constitutus, quia tunc pro tem-
pore habebatur sciolus. Qui postea ad antistitium
Mediomatricæ urbis voto cleri et plebis, magis quam
suo assumptus, vir huic nostro tempori refulsit ap-
prime prædicandus. Nam a primævo, soli Deo
placendi cupidus, supra ætatem suam et valetudi-
nem, carnem suam cum vitiis crucifigere conatus
est; adeo fervens igne divinitatis, ut ab ipsis Chri-
stiani tyrocini rudimentis putaretur perfectissimus.
Denique ut in præsentia de plurimo ejus cœlibatu,
de columbina innocentia, de serpentina prudentia,
de discreta acrimonia, deque matura gravitate, in
tenera iadole læceatur, in tantum semet jejuniis et
vigiliis affectit, ut illud beati Job etiam historialiter
dici possit: *Pelli meæ consumptis carnibus adhesit
os meum (Job xix, 20).*

IV. *Simul cum eo Bruno studiis vacat.* — Hinc ergo
tali collegæ indivisibiliter gemino connexus affectu,
spectabilis puer Bruno insistebat litterarum gymna-
sio, deque liberalitate sua sibi congaudebant mutuo.
Quibus etsi adhærebant nobilita examina puerorum,
ipsi tamen duo omnibus suis consodalibus præemi-
nuerunt tam capacitate liberalium studiorum quam
honestorum excellentia morum; nempe, ut primum
competit rudibus, decurso artium trivio, non solum
clarauerunt prosa et metro, verum et forenses contro-
versias acuto et vivaci oculo mentis deprehensas
expediebant, seu removebant sedulo. Denique qua-
drivium naturali ingenio vestigantes degustarunt
atque non minimum in ipso quoque valuerunt sicut
sequentia ex parte indicabunt. Igitur, cum ibidem
pariter educarentur prædicti pueri, domini Brunonis
genitrix somnio hujusmodi edocetur de futura pro-
motionali filii sui. Nam videbat quasi seipsam a parte
pontificalis cameræ venerandam basilicam (7) bea-
tissimi protomartyris Stephani ingredi, sanctæque
memoriæ præsulem Gerardum, in vita et post mor-
tem clarificatum miraculis, occurrere sibi, ac sol-
ventem a propria cervice orarium, quod vulgo stola
dicitur, eidem reposuisse in manica. Quod utique,
ceu conjici potest, illud portendebat quod filium
ipsius non tam sedis suæ quam boni studii succes-
sorem cœlitus præstituebat. Nam cum quintus a
domino (8) Gerardo reverendus Bruno computetur,
ab ipso tantum, et non ab aliquo sequacium ejus
videtur præelectus, quoniam, Deo annuente, eum

præ illis est imitatus. Sed, quia omnipotentis Dei
pia dispensatio consuevit donis suis flagella et ten-
tationes permiscere, quemadmodum novimus beato
Job, atque apostolo Paulo, et pene cunctis electis
contigisse, dicendum videtur qualiter in ipsius pu-
bertatis ingressu fuerit periclitatus et, mox acce-
dente cœlesti medicina, salvatus.

V. *A bufone sauciatur. Ex quo graviter laborans a
S. Benedicto sanatur.* — Cum jam solito liberio-
rem a scholari jugo adeptus fuisset cervicem, multoties
parentum suorum invisebat mansionem, delectatus
non tantum genuina affectione quantum religiosa
eorum conversatione et liberrima domus suæ in mi-
lilibus et familia dispositione. Ergo quodam æstivo
tempore, dum ex more cum eis apud nobile castrum,
B Eginisheim nuncupatum, moraretur, superveniente
cujusdam nocte Sabbati, in amœnissimo cubiculo
soporatur. Cujus dextram faciem venenosa illa rana,
quæ bufo nuncupatur, sive rubeta, conscendit eique
ex anterioribus pedibus unum iu genis, alterum
autem sub labio, et ex posterioribus priorem post
aurem, alterum vero sub mento affigens, sugere ac
stringere immaniter cœpit. Quo dolore expergefactus,
horribilis animalis deprehendit faciei suæ incumbere
perniciosum pondus. Tanto itaque tamque novo pe-
riculo attonitus, a strato se ocus corripuit et immo-
dicum non perferens cruciatum, ictu palmæ post
aurem librata virosam illum in eundem stratum
suum decussit, timens ne, si manu medium arreptum
extrahere tentasset, acrius irreperet. Tunc nequam
C ille, licet in suo super lectum casu elisum sonitum
reddiderit, tamen capitalem pulvillum denuo conscendere,
ipso perspiciente, non distulit; nam luna-
ribus radiis tunc illustrabatur omne penetral cubilis.
Nec mora; famulorum turba repentino dilecti domini
sui clamore accita accurrit, lucernam secum exhibuit,
sed pestiferum illud animal sub illorum ingressu
nusquam comparuit. Inquiritur passim diligentissima
vestigatione vernaculorum, sed omni supellectili
cubilis eversa ac perscrutata, minime fuit repertum.
Sed sive illud verum aut fantasticum fuerit, plagas
tamen veras et dolores veros reliquit.

Quibus etiam totum vultum, guttur ac pectus tu-
mefactus usque ad desperationem aliquatenus recu-
perandæ sospitatis est infirmatus. Uterque ejus pa-
rens omnesque sui super hoc miserabiliter duobus
mensibus plenis consternabantur, solum funus jam
D efferris suspicantes, lugubrem illam exsequiarum pom-
pam continuis suspiriis et lacrymis præstolabantur.
Verum benignus Jesus, desperatis rebus succurrere
solitus, super plenaria ejus sospitate subito parentes
ejus est consolatus et Ecclesiæ suæ per hanc rele-
vandæ secundum propositum suum recordatus. Nam
cum jam duobus mensibus a lecto per se minime
surgere potuisset, jamque, concrecente infirmitatis
nimietate, sine loquela octo diebus permansisset,

(6) Adalbero Frederici filius sedem Metensem conscendit anno 1047; obiit anno 1072.

(7) Ecclesiam cathedralcm Tulli S. Stephano sa-

cram

(8) De hoc egimus in appendice sæculi superioris,

tandem quadam die apertis oculis, supino, ut recubabat, vultu, vigilans conspexit quasi luminosam scalam ab ipso suo grabato per se ipsam erigi, et fenestra ad pedes ejus transita usque in cœlum porrigi atque per eam quemdam nimix claritatis reverendæque canitie senem descendentem in habitu monachali, cujus dextera gestabat crucem conspicuam in longo hastili. Qui ad ægrotum ut pervenit, sinistra manu scalam retinuit, dextra vero eandem crucem primum ori ejus apposuit, deinde loca tumoris ex ipsa signavit et totius veneni incoctam putredinem post aurem extraxit; statimque via, qua venerat, reversus, dimisit infirmum habentem se melius. Nec mora; denique Adalberonem suum clericum, tunc tantummodo ejus assidentem lectulo allocutus, per eum optato nuntio paternam domum cunctam repressit a diutinis clamoribus. Post aliquot autem dies, omni veneno pustule illius rupta cute post aurem dextram ejecto, sospes et incolumis evasit sub maximo cunctorum miraculo atque gaudio. Qui, sicut nunc usque inter commonitoria colloquia tam evidentem Dei miserationem super se agnitam recitare suis familiarissimis est solitus, profitetur se in præfata extasi beatissimum Patrem monachorum, Benedictum, illico luce clarius agnovisse ex qualitate vultus et habitus. Cujus corporis accidentalem dignosceniam ita hactenus commemorat quasi præ oculis carnis adhuc habeat. Porro sequentia lecturi desinent profecto mirari hunc potius per sanctum Benedictum quam per alium quemlibet sanctorum restitutum sospitati, ubi, volvente sermonis rota, pendere poterunt ex paucis quanto zelo pii amoris erga monachorum institutionem et correctionem flagraverit.

VI. *Hermanno episcopo Tullensi paret. Afflictis monachis Sancti Apri computitur. Degit in aula imperatoris. Pauperem episcopatum pinguioribus præferre statuit.* — Hinc itaque decedente domino Bertoldo suo nutritore, succedenti Herimanno non recusavit æque parere, quasi illud beati papæ Gregorii dictum jugiter præ oculis mentis videretur habere: « Primus esse non audeat qui subesse non didicerit, ne obedientiam subjectis imperet quam prælati non novit exhibere. » Compatiebatur equidem tunc temporis adversa passis, præsertim venerabilibus venerabilis viri Apri cœnobitis, in quos procacissimæ adulatorum et invidorum linguæ supra modum instigabant animum præfati antistitis. Nunc pro eis murum semet, quantum poterat, opponebat, nunc quod solum poterat, cum flentibus flebat. Ejus etiam adnente auctoritate et industria, in statu, quem ab idoneis et prioribus præsulibus acceperat, integerime permansit sub Herimanno institutio et præbenda canonica, intra beatissimi levitæ et protomartyris Stephani claustra. Verum quoniam « omnia tempus habent, » secundum quod dispensat temporis Conditor, temporis expers, qui per quædam aliena suos perducit ad sua, accidit ut eximius adolescens a parentibus et consanguineis assignaretur

A glorioso imperatori Conrado contribuli suo, ejus educandus in aula atque excubaturus in basilica. Ubi nondum multis decursis diebus, omnium aulicorum benevolentiam perfecte est adeptus, utpote quem gratiosum exhibebat præco ejus conversationis ac prudentiæ, generis ac formæ decus. Unde cum ab eis ibidem Brunones æque vocarentur nonnulli, hic tantum Bonus Bruno meruit appellari. Quam prærogativam ita in dies augmentando sine sodalium invidia vindicabat sibi ut et minoribus sese quadam rationabili condescensione aptaret majoribusque liberali dignitate per omnia congrueret. Præterea unico et patrio affectu ab Augusto Augustaque adeo est dilectus, ut etiam in secretissimis eorum consiliis gratanter admitteretur, et sententia ipsius reverenter dulciterque exspectaretur ac promulgata indubitanter susciperetur. Quem cum quotidie deliberarent incessanterque ambirent sublimare honore quam maximo, et, ut patenter dicam, donare pontificio temporalibus copiis supra modum locupletato, ipse, jam præmonitus domni Gregorii irreprehensibili et aureo stylo, cœpit hoc suspectum habere omnino, ne sibi divinitus imputaretur, quasi munus ab obsequio, a quo nonnullos consociorum suorum, ob aliquantulæ sublimationis spem, nulla corporis poterat revocare fatigatio, nulla rei familiaris annulatio. Unde, quia nec ab imperiali latere recedere sibi licebat, nec taliter obsequi libebat, in animo suo tantum Deo conscio et teste proponebat, ut si cum beneplacito ejus ad quantumlibet pauperrimæ Ecclesiæ invitaretur regimen, alacrior ad id accederet quam si eum majestas regia ad supremæ potestatis et locupletationis dignitatem aliquo carnali affectu impelleret. Quod quidem tanto admirabilius est habendum in levitate juvenili quanto rarius deprehenditur et in gravitate senili. Sed jam dicendum videtur qualiter iste humiliari pro Deo cupidus, paulatim ab ipso fuerit mirabiliter exaltatus, sicut in libro Regum per prophetam testatur: *Glorifican-tem me glorificabo; qui autem contemnunt me, erunt ignobiles* (I Reg. II, 30).

VII. *In Longobardiam milites ducit.* — Anno igitur ætatis vigesimo tertio, cum jam alteram adolescentiæ hebdomadam fuisset ingressus, et ab incarnato Dei Patris Verbo 1025, excurreret annus, vice sui pontificis Herimanni in expeditione præfati Conradi imperatoris, Longobardiam et maxime super Mediolanum tunc rebellem præclarus Bruno est profectus, levitico officio insignitus. Namque illo suo antistite annis morbisque prægravato, ipse auxiliares militum copias imperatori venientes a Tullio, ducendas et disponendas suscepit tam ejusdem episcopi quam Augusti placito, salvo tamen per omnia proprii gradus sacramento. In illius itaque sæcularis militiæ dispositione, sic repente sagax apparuit et providus quasi hujusmodi negotiis tantum fuisset hactenus exercitatus. Metabatur castra suis, disponebat stationes cum vigiliis, sumptus et stipendia opportunis administrabat in locis et heris,

subfida sufficientia apparatus dapes distribuebat suorum a singulis; quos sic per assignata et congrua unicuique officia curabat ordinare ut tantum pro se quique tam nobiles quam privati debuissent solliciti esse. Cujus certe sollicitudo, et suis erat tutio, et hostibus delectio, et sibi ipsi digna laudatio. Unde factum est ut reddendo « quæ sunt Cæsaris Cæsari, et Deo quæ sunt Dei, » per Apostolum suum præcipientis quatenus « omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, quoniam non est potestas nisi ab ipso; » per alienum quantocius ad suum pervenire promeruit. Et quia fideliter ac prudenter in servivit exterioribus, ad plenum remuneratus est interioribus, ut, super multa constitutus, et Conditori suo adhæreret celsius et proximo compateretur profundius.

VIII. *Fit episcopus Tullensis.* — Denique instante anno ab humanitate Filii Dei 1026, Leucus præsul Herimannus abstractus est carnis ab hospio, cum quadragesimali tempore moraretur Colonix in quodam suo prædio. Extemplo clerus et populus provisorie orbatus, concordii voto eademque sententia confæderatus, diu sibi desideratum et dilectum Brunonem consensu et continuatis expetit vocibus. Hinc totius recreationis impatiens, deprecatorios atque contestatorios super tam unanimi electione sua dirigit imperatori apices. Quorum, ut compendiose dicatur, causa ista fuit. Post præmissam debitæ salutationis reverentiam, nimium compunctam suæ calamitatis exponunt tragediam, dicendo se quaquaversum impeti atque inquietari pene quotidianis deprædationibus sive concertationibus, utpote in trium regnorum constitutos confiniis, in imperii sui videlicet finibus, in quibus tanto acrius ab hostibus laborarent quanto longius terrarum spatia ab ejus præsentia eos arcerent; præterea civitatem suam a Francorum regibus jugiter repositi diversis et multis machinationibus, cui damno reipublicæ ac suo vexationique suorum si dignaretur obviare, designaret eis pastorem nobilem ac sapientem quam maxime, cujus strenuitas et industria sibi infensam hostium rabiem valeret propulsare. Ad quem utique vestigandum non esset valde laboraturus, quando quidem cleri et plebis unanimitate delectus, penes ejus imperialem majestatem consanguineus Bruno haberetur, Deo bonisque hominibus dilectus. Hunc sibi notissimum, utpote suum ipsorum alumnum, et inter ipsos atque ab ipsis liberalium litterarum scientia eruditum, sine querela conversatum, et per singulos gradus Ecclesiæ regulariter ad leviticum ordinem provectum; hunc non modo cum suburbanis urbani, verum et omnes circum circa expeterent vicinæ plebes et provinciales episcopi. Aut concederet ergo eis cum beneplacito Dei istum, aut nullum: quoniam in promptu haberet illud beati papæ Cælestini decretum (*Epist. II*): « Habeat unusquisque fructum suæ militiæ in Ecclesia, in qua suam per omnia officia transegit ætatem. In aliena stipendia minime obrepit, nec debitam alteri sibi

Audeat vindicare mercedem. Sit facultas clericis renitendi si se viderint prægravari, et quod sibi ingeri ex transverso noverint, non timeant refutare; qui si non debitum præmium, saltem vel liberum de eo qui eos rectorus est debent habere judicium. » Et illud domni Leonis præclari doctoris: « Nullus invitis et non petentibus ordinetur, ne civitas episcopum non optatum aut contemnat, aut oderit; et fiat minus religiosa quam convenit cui non licuit habere quod voluit. » Contra tam evidentem et canonicam auctoritatem, si posset eis terrena potestas violentiam inferre, non tamen benevolentiam eorum ab isto suo electo valeret aliquando avertere. Tandem igitur unanimi et præcordiali prece ipsorum moveretur imperialis ejus serenitas, et magis in hac parte attenditur Ecclesiæ Dei utilitas quam illa quæ secundum sæculum pertractabat altius eum sublimare ejus consanguinitas. Interea et speciales litteræ domino Brunoni sunt directæ, quæ totius cleri, abbatum et cunctarum congregationum, universique Leucæ dioceseos populi taliter nitebantur desiderium seu negotium perorare: quod viduati pastore ipsum sibi concorditer solum delegissent et ab imperatore exigent, propter Omnipotentis timorem pariter et amorem, nullo pacto eos inde perturbaret; ac ne paupertatem illorum, cujus hactenus bene conscius erat, abhorreret. Contestabantur eum per illum, qui cum esset dives, pauper pro nobis factus est; nec quod tanti præconii tantæque nobilitatis personam sibi viles et abjecti præoptarent, majoribusque ac suis meritis congruis urbibus inviderent, ad injuriam sibi aliqua, quam adhuc in eo non deprehenderant, arrogantia reputaret, propter eum qui se pro nobis humiliavit usque ad mortem. Liceret eis laboris sui fructu perfrui, et versa vice a nutritio suo nutriri, quia secundum Apostolum, *laborantem agricolam oportet primum de fructibus suis percipere* (I Cor. ix, 10). Consequens enim foret ut Ecclesia, quæ talem educare meruisset, talem et sibi mereretur destituta pastorem, qui etiam pro modulo divinitus concessio mortalibus, illud speciale boni et summi pastoris dicere posset: *Cognosco meas, et cognoscunt me meæ* (Joan. x, 14). Non vero eos lateret quod terreni principis pietas ad majora eum merito consanguinitatis et complacitæ illi conversationis promotum ire deliberaret. Itaque si ipsos post se clamantes exaudiendos censeret, continuis precibus de reliquo cælestis imperatoris largitatem pulsarent, ut ei cælestem ac terrestrem honorem accumularet. Si autem contemnendos putaret, quia eminentioris dignitatis apici sæculariter inhiaret, divina æquitas contemptus illorum ultrix sic accederet, ut nec ad illum cui intendebat, nec ad quemlibet alium honorem aliquando ascenderet.

IX. *Imperator electioni obsistit ob episcopatus partem.* Illius assensum Bruno obtinet. — Hujusmodi ergo syllabis a domno Notberto, tunc laudabilis vitæ monacho, pridem autem sancti protomartyris Stephani canonico atque Liethardo adhuc quidem

caucnico susceptus, qui præ sui comitibus itineris alacres et impigri executores tantæ talisque cause fuerant designati a clero et populis; plurimo varioque curarum æstu uterque afficiebatur, imperator scilicet ac dominus Bruno eisdem charissimus. Et imperator quidem, quamvis gauderet dilectionem, quam erga ipsum venerabilem Brunonem meram et germanam debito affinitatis considerationeque strenuitatis ejus possidebat, multorum laudibus vel testimonio commendari et approbari, non mediocriter tamen contristabatur, quia illud suum desiderium, quo appetebat illius temporaliter sublimiorem dignitatem, sentiebat præpediri. Timebat ne Deum offenderet, si Ecclesiæ ejus tam unanimi voto repugnaret; dolebat, si tantæ personæ pro meritis non responderet. Quid hic multis hæreo? in tanta mentis fluctuatione deprehensus, per legatos a latere suo directos, omnibus ingentiis inde jam sæpedicti domini Brunonis intentionem revocare est conatus, modo conflictationes creberrimas atque depopulationes illius Ecclesiæ commemorando, et paupertatem supra modum exaggerando; modo quod in extremis imperii sui finibus urbs illa posita, aut nunquam, aut rarissime æstimaretur digna imperatorum diversorio; modo quod eundem nepotem suum sibi per omnia charissimum nequiret perferre æquo animo disgregari a se tanto terrarum spatio. Parceret igitur sibi metipsi, et tam suæ utilitati consulere ut quieti, quam medullitus eum amantis imperatoris voluntati et perturbationi: potius surda aure illos præteriret, qui suam ipsorum necessitatem seu consolationem, quam ejus salutem et honorem pluris penderent; maxime cui ipse condignam suo generi ac merito dignitatem instanter prævideret. *Verum quia multa consilia in corde viri, voluntas autem Domini fiet* (Prov. xix, 21), ut Salomon ait, longe aliter afficiebant subditum Deo animum reverendi Brunonis destinata illi syllaba ab Ecclesiæ populis: quorum unanimi et humili invitatione sentiebat se ad humilia invitari ab ipso magistro humilitatis, qui Rex hominum fieri refugit, et ultro ad crucem venit, nec immemor illius (9) sui prioris propositi, quo malebat jugiter omni humilitate, vilitate et extremitate contentus Christo famulari, quam temporaliter cum aliqua corruptela integræ conscientiæ, id est quavis venalitate sublimari, quam trimodam compererat dictis beati Gregorii, scilicet a manu, ab obsequio, a favore. His utique tribus pedissequis ambitiosæ venalitatibus animadvertens ecclesiasticas dignitates nimis confundi ac subruui, nec facile aliquem ab aliqua istarum immunem reperiri, nihil sibi tutius fore credidit, quam populari electioni ad humilia se vel adversa attrahenti assentiri, et imperiali suggestioni ad magna vel prospera incitanti reluctari. Denique laudabile est quemquam pro Deo prospera declinare: sed multo laudabilius constat adversis se sponte offerre. Hinc est quod

(9) Ex verbis sequentibus, e regulæ Benedictinæ capite 7, desumptis, designari videtur monastica S. Leonis professio.

A Moyses ad principatum divinitus vocatus excusat, et se postposito alium postulat, dicendo: *Obsecro, Domine, mitte quem missurus es* (Exod. iv, 13); atque Isaias ad nuditatis ignominiam multiplicemque passionem, nec nominatim designatus, ultro se ingerit proclamando: *Ecce ego, mitte me* (Isa. vi, 8). His ergo et aliis virtutum incitamentis succensus, et oleo divinæ gratiæ repletus, rectæ intentionis flammam tanto spargebat alacrius, quanto flatibus carnalium affectionum impellebatur acrius. Fiebatque ut illa dissuasoria aura a Cæsare veniens et ejus aula magis augmentaret et confoveret, quam conspiret aut exstingueret ignem divini sacrificii devotæ mentis in ara. Itaque illam beati Petri sententiam qua dicit: *Humiliamini sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis* (I Petr. v, 6); gratanter amplexus, disruptis cunctæ dilationis nexibus, imperatori adhuc dissuadenti obtulit syllabas missas sibi a clero et plebibus, ingenua tamen, ut ita dicam virgineo pudore ora suffusus Apicum autem tenore clarissimus princeps edoctus, ad lacrymas est permotus, et uberrimis fletibus attestantibus, extrinsecus palam fecit quanti eum haberet intrinsecus. Demum aliquanto interjecto silentio, linguam fame solvit in isto: « Meam sententiam super honore tuo, dulcissime mi nepos, jam diu deliberatam, superna video sententia impugnari, imo expugnari; cui cogor manus dando, sicut debeo suffragari, quoniam non sine pernicie nostrum amborum et multorum possum diutius refragari. Pietas Omnipotentis jam nunc tibi in hoc adsit, quæ quid ambobus nobis et omnibus expediat magis novit. Mihi ergo jam libet, quod evitare non licet. Tu tamen gratia Dei contentus, qua sola crederis ad illius Ecclesiæ regimen præelectus nullo venalitatibus modo, nec ipsius conjugis meæ, nec cujusvis mortalium tuæ parti concilies affectus, ne hinc ex te per omnes tibi credendas oves serpat hujus simoniacæ pestis nævus. Procul dubio enim qui cœpit in te bonum opus, perficiet quantocius. In ipsius gratuita pietate tuum jacta cogitatum, et ipse te enutriet, secundum veridicum suæ divinæ sententiæ promissum. De nostri autem consilii et juvenis solatio, quantumlibet illud sit, ne fias ullo modo dubius; quia super omnes tui ordinis de tua re prosperanda semper ero sollicitus, quem nobis commendat et indefessus labor fidelis erga nos servimini, et consanguineus invicem affectus avitæ propinquitatis. Tantum satage Omnipotenti fideliter deservire, et bonorum morum indolem, quæ in te a cunabulis est, studeas augmentare. » His aliisque verbis a regali dulcedine roboratus venerabilis Bruno, sponte laborioso se submitit oneri in solo fisis Domino, quippe qui noverat se non vocari ad prosperitatis gaudia, sed ad gravium laborum perpetienda pericula.

X. *Ex Italia discedit. Longobardorum insidias eva-*

dit. — Adeptus ergo donum pontificalis culminis, in A non minimo reliquit contribules aulicæ potestatis mœrore, qui ejus semper innitebantur consiliis salutaribus, quorumque causas sedulo procurabat interventor strenuus. Et licet ei congratularentur de attributo honoris culmine, sibi tamen dolebant quod carerent ejus contubernalis familiaritatis et affaminis prædulci solamine. Accepto autem ab imperiali potestate digrediendi comœatu, deferuntur illi nova adversitatis nuntia in ipso itineris procinctu, scilicet nudi præcaveat se fore passurum insidias a Longobardis patriensibus, qui per id adhuc temporis contra Augustum superbis rebellabant cordibus. Nam illis forte diebus regius exercitus Orbam (10) Mediolanensium oppidum oppugnabat, quia inibi insidi infidelitatis apostatæ imperatori subjectionem abnegantes latitabant. Commonetur ergo a familiaribus horum insidias, divertendo præcavere, astruentibus fore utilius aliam viam quamlibet longiusculam expetere quam incaute propter itineris compendium in manus eorum incidere. At ille expertus timoris juxta illud Salomonieum: *Justus quasi leo confidens, absque terrore erit* (*Prov. xxviii, 1*), «scuto fidei præmunitus, lorica justitiæ galeaque spei salutis adornatus,» taliter se a recto itinere dehortantibus inquit: «Omnipotentis manibus cunctam nostræ salutis curam committamus, quia nemo valet illi nocere quem divina voluerit protectio defensare. Si autem me destinaverit igne tribulationis a peccatorum scoria expurgare, non abnuo voluntati pii Artificis me ad reformandum committere, quoniam nec debet «figmentum ei qui se finxit, quare me fecisti sic, reclamando dicere.» Via regia absque diverticulo gradiamur, et quidquid nobis supernus arbiter præviderit, libenti animo patiamur. Tali itaque communitorio suos sagaciter adhortatus, cœptum tendebat iter de cœlesti auxilio jam securus. Sed qui erat vas humilitatis dicatum Deo, ne notaretur superbiæ cauterio, si omnino refutaret familiarium uti consilio, partim voluntati eorum obsequitur, scilicet ut a grege comitantium cum paucis disparatus eos itinere præiret diei unius. Interea in cunctis pene mansionum abditis Longobardorum occultantur insidiæ, ubi spes erat eum causa corpus reficiendi debere pernoctare, maximeque apud Ipozeium (11) civitatem hujusmodi insidiarum parantur fraudulentia. At ipse, ut dictum est, paucis, hoc est, non plus quam quinque comitantibus, poli axe solis calore jam fervente, per medium ejusdem civitatis ingressus, ita secure, Dei annuente gratia, omnem illius urbis popularem frequentiam pertransiit, ut nec in allo-

quando quidem ullus ei viam incommodaverit, neque sibi alium alloquendi necessitas ingruerit. Jam autem solis sphæra undas irradiante Oceani, urbem intransit ejus sequipedes comites post terga relictis, moxque ab omnibus insidiarum latebris accurritur, ac si diu quæsitæ canum præda violenter rapiuntur, in cunctorum vultibus solus Bruno requiritur, sed quem Christus eruerat, inter omnes solus Bruno minime reperitur. Toto noctis spatio fit de eo quæstio abieritne an veniat, sed nulla veri ratio ejus factum publicat. Nascitur suspicio quod jam pridem pertransierit; ad quem insequendum celeres diriguntur veredarii. Sed dilectus præsul jam ad extremos Italianæ fines pervenerat, locumque qui dicitur ad Cameram (12), subintraverat, ubi eum mirabili consilio divina protectio liberat. Nam sui pauci comites, longinquo defatigati itinere, ibidem ad recreandum disposerant residere. Sed ille præsus mente, solus uno contentus portas pertransit Cameræ, exspectaturus socios parva refocillandos requie. Cum vero ab eis esset ablegatus intra spatium duorum sagittæ jactuum, subito prædicti insecutores anhelato cursu adveniunt, lassos ejus comites jam discumbentes reperiunt, raptos retrogrado itinere celeriter Ipozeium perducunt, sperantes se diu quæsitam prædam reperisse, quos Deus jucundo miraculo quodammodo voluit deludere. Tali itaque consilio divina virtus malorum nequitiam propria spe defraudavit sibi que fidelem ab ipsorum rabie liberavit, cui etiam mox cuncta sua de integro salva restituit, suppetiente ejus cognata, nepte Rodulfi regis Jurensis, conjugæ sui germani, nomine Gerardi (13) strenuissimi atque elegantissimi militis.

XI. *Tullum advenit. Monasteriis reformandis incumbit.* — Auspicato ergo cursu cœptum iter exsequitur, a cunctis prætergrediendis urbibus per viam plausibiliter excipitur; a propriis civibus ejus desiderio inhianter attonitis favorabiliter præstolatur. Tandemque die Dominicæ ascensionis, tertio decimo (14) Kalendas Junii, omnium inexplebili gaudio susceptus, præsentibus cunctis Belgicæ Gallicæ primoribus, electus ac laudatus, a suo consobrino domino Theodorico (15) Mediomatricorum præsule est pontificaliter inthronizatus. Quique sciens se esse debere in domo Dei lucernam non sub celante modio, sed super refulgens candelabrum collocandam, sollicita studuit vigilantia mox expromere divinæ religionis ignem, quo semper incaluerat, ac sibi subditos ardentem in supernæ virtutis zelo verbis et exemplis accendebat. Et sicut fertur exemplo sæculari, quoque magis tegitur tectus magis æstuat

(10) Bollandus legendum putat *Ortam*, cum ejus nominis oppidum habeatur in ea regione ad lacum qui etiam *Orla* vocatur.

(11) Eporedia episcopali sede et marchionatus titulo insignita in Pedemontio.

(12) Oppidum Mauriennævallis, vulgo dictum, *la Chambre*.

(13) Is a Joanne de Bayon dicitur comes Ekeimshelm, qui occisus est in conflictu quodam adversus

Regnibaldum. Et dubio procul pater fuit duorum beati Leonis nepotum, qui memorantur in epistola jam laudata Gregorii VII, lib. II, epist. 14.

(14) Bollandus legendum censet, *decimo Kalendas Junias*, quia, inquit, Pascha fuerat die 10 Aprilis, cyclo Lunæ II, solis xxvii, littera Dominicalis B.

(15) Obiit anno 1046. A Sigiberto dicitur frater sanctæ Cunegundis uxoris beati Henrici imperatoris.

ignis, ita cœpit in eo diu clausus cœlestis amoris fervor inardere, sicut qui ab ipsius infantia bona in sole solitus erat Christi inspiratione fervescere. Suam itaque sagax studium super omnia convertit in propaganda religione monastica, quæ præter sancti confessoris Christi Apri cœnobium in omni sua diœcesi, jam proli dolor! longo tempore refriguerat; Medianensis (16) namque ac Sancti Mansueti monasterii prælatos, qui posthabito animarum sibi commissarum studio, in solo exteriorum dominatu se putabant constitutos, deposuit in ipso suæ electionis exordio, atque domino venerabili Guidrico, tunc per id temporis præposito præfati cœnobii beati Apri, commendavit, cujus provisione et solerti instantia ordo monasticus, ut adhuc in propatulo est, in eisdem locis ferventer recaluit.

XII. Ejus ordinatio dilata. Ordinatur. — Victoriosus vero rex Conradus, auditis fama vulgante ejus laudabilibus actis, in dies erga illum magis magisque ardebat affectibus pii amoris, præsciens ipsum vas fidele ad reformandam sacræ religionis normam, et ad augmentandam jam defluentem Romanam republicam. Et quoniam causis instantibus usque in sequenti Pascha distulerat sibi a domno apostolico Romæ dandam imperialem benedictionem; itidem etiam isti vinculis perfectæ dilectionis astrictus differri jusserat ejus episcopalem ordinationem, ubi simul unaque in basilica sumerent utrique ab eodem cœli Clavigeri vicario prædestinati officii consecrationem. At ipse prædestinatus Deo amabilis Bruno, custos veræ humilitatis et servantissimus præceptorum Dominicæ auctoritatis, cognito quia hic terrenus honor sibi ab Augusto collatus aliquos invido dente mordebat, quodque Trevirorum archipræsul prolatione sui cujusdam privilegii huic regiæ voluntati obstare cupiebat, hic noster mox adiit regem obnixo precamine, ut a tali desisteret conamine, malens se honore hujus benedictionis carere quam in alicujus dissidio contradictionis contra quemquam remanere. Vix ergo et cum difficili labore domnum Augustum ab ea voluntate respiscere cogens, ac ipsius dulci comœatu Belgicam Galliarum repetens, a domno archiepiscopo Trevirorum Poppone (17), pontificalem humiliter poposcit benedictionem, atque inter se statuerunt tempus hanc sanctam fieri ordinationem. Trevirim ergo venit, consuetus ordo consecrationis inquitur: ubi durus quæstionis scrupulus omnem rem peragendam diutius intricat, ita ut omni imperfecto labore jam dictus dulcis Pater frustratus domum redeat. Nam a prælibato archipræsule quoddam privilegium promulgatur, in quo hæc lex superflua atque

impossibilis a nemine servanda continebatur, scilicet ut quisque suorum suffraganeorum ab eo ordinandus prius sub divinæ presentia testimonio spondere debeat, quatenus in cunctis rebus agendis eum sibi ad consilium adhibeat, sublatoque omni excepto, nihil extra suum præceptum aut velle, aut quasi quidam servus, agere præsumat. Memor itaque divinæ Scripturæ fidelis Bruno, quia displicet Deo infidelis et stulta promissio; omnimodis se abnegat hujus incongruæ rationis fore sponsorem, ne per impossibilitatis effectum mendacii incurreret offensam. Diuturno autem spatio hujusmodi alternatim perstitit litigium, nostrumque sæpeditum patrem re infecta contigit a Trevis habere regressum. Quo cognito divinæ memoriæ Conradus augustus, ad suum palatium Wormatiæ utrosque convocavit concitus, ipsiusque innitente auctoritate, tandem vicit archiepiscopum justæ rationis præmonstratio, atque cessit a superfluo, quod injuste exigebat, professionis voto; tantum requisivit ab eo sponderi quod in ecclesiasticis negotiis agendis ipsius uteretur auctoritate consilii. Hac ergo accepta sponsione, quinto Idus Septembris cum summa omnium gratulatione fit sancta ordinatio, atque demum utrique inviolabiliter perstiterit in perfectæ amicitia soliditate. Hoc vero idcirco tam expresse perstrinximus ut cujusmodi fuerit humilitatis hic vir liquido panderemus et, ad evitandum mendacii nævum, prout homini sit possibile, quantum exstiterit cautus.

XIII. Monasterii præficit Guidricum abbatem. Morum ejus comitas. Musicam callet. Ejus patientia. — Igitur ad sedem propriam repedans læto cunctorum excipitur tripudio, moxque uti sua erga sanctum ac gloriosum Aprum major erat devotio, domnum religiosæ vitæ et conversationis virum jam dictum Guidricum, sub nomine abbatis eidem præfecit cœnobio, voluntate et petita domini Guillelmi (18) ipsius loci tunc temporis venerabilis patris: cujus sancta fama eis mare per cunctos fines orbis exstitit memorabilis. Hujus præsulis solatio non minimum sudavit prælibatus pater Guidricus in ampliando sui cœnobii decore; quod jam pene labens incoepit a fundamentis instruere, cui idem pontifex triginta librarum supplementum sua contulit largitate. Eundem etiam delegit abbatem supra prænominas Medianensis Sanctique Mansueti abbatias, quibus ad augmentandum in eis sanctæ religionis statum, nonnullas tribuit ecclesias. Quin et in Portus suavis (19) cœnobio a suo prædecessore, ex pontificalibus stipendiis inchoato, sed a se studioso labore ædificiis et sumptibus ad unguem adornato, substitui curavit.

(19) Cœnobium prope Mirecurtium, *Mirecourt*, in Lotharingia superiori, seu Vosegiensi, hodie in collegium, seu abbatiam nobilium canonicarum sæcularium, ordinis Benedictini, conversum, vulgo *Poucé* dictum. Moniales vero ibi a S. Leone anno 1045 institutas fuisse scribit Joannes de Bayon in *Historia Mediani monasterii*.

(16) Monasterium Medianum, vulgo *Moyenmoutier*, in Vosago, monasterium vero S. Mansueti in suburbio Tullensi; utrumque perstat sub congregatione S. Vitoni, sicut et tertium beati Apri, in altero Tullensi suburbio S. *Evre*, de quo etiam hic agitur.

(17) Poppo Ecclesiam Trevirensis ab anno 1015 usque ad 1047 quo obiit, administravit.

(18) Is est beatus Guillelmus Divionensis, cujus vitam dedimus ad annum 1031; qui Widricum sibi

devotam sanctimonialium constituit congregationem A atque nobilis generis vitæque laudabilis quamdam, nomine Berrennam (20), ipsi cœtui matrem ordinavit; cujus instanti sollicitudine divini fervor servitii ibidem florescendo crevit, et, divina opitulante gratia, in longas post generationes crescendo florebit. Inerat quoque ei mirabilis et honesta morum elegantia adeo ut cum splendido corporis decore, quem illi super cunctos illius temporis contulit Omnipotentis munificentia, quidquid agebat cunctorum animis complaceret, quidquid dicebat, omnium corda intimo amoris effectu delectaret. Cum serpentina astutia tantum pollebat in eo columbina simplicitas, ut ab hujus sæculi prudentibus omnium videretur superior in prudentia, et a divina sapientibus mire coleretur pro puræ mentis innocentia. Tanta largitatis abundabat charitate, ut pene cuncta distribuens indiscrete in aliorum opulencia, ipsum multoties contingeret indigere. Eleemosynarum virtuti ante omnia et super omnia insudabat, nec pro ullo sæculari impedimento quemquam diem mittebat quin omni mane ipse per se pauperum turbæ deserviret, ac Dominico exemplo eorum vestigia abluendo victum sufficientem tribueret. Devotione contriti cordis et compunctione lacrymosorum gemituum inundabat mirabiliter adeo ut nihil sacræ orationis, nullum divini sacrificium officii superno vultui præsentaret quin continuo lacrymarum flumine faciem et pedes irrigaret. Tali se holocausto in conspectu divinæ majestatis mactabat assidue, sciens certissime « sacrificium gratum Deo spiritum contribulatum » fore. Sapientia divinarum humanarumque artium in eo refulgebat amplissima, maxime artis delectabilis musicæ peritia, qua antiquis auctoribus non modo æquiparari poterat, imo in mellifica dulcedine nonnullos eorum præcallebat. Nam componens responsoria in veneratione gloriosi martyris Cyriaci (21), sanctique Hidulfi Trevirorum archiepiscopi, nec non beatæ Odiliæ virginis, atque venerandi Anglorum apostoli Gregorii doctoris, divini laudes servitii mirifico decore ampliavit. Humilitatis quoque ac patientiæ donum ita in eo enituit ut, si forsan aliquem subjectorum pro suæ culpæ noxa increparet, utque fieri solet, ille impatientiæ motus felle multa inferiorum convicia arguenti præsulis irrogaret; iste pro verborum injuriis non verbera, sed lacrymas condolendo impenderet.

XIV. *Invidos patitur. In morbum incidit. A sancto Blasio sanatur.* — His ergo aliisque bonis actibus perspicuus eum cluere humani generis adversarius,

(20) Boll. *Berzennam*. Joannes de Bayon supra laudatus *Berhennam* appellat.

(21) S. Cyriacus patrenus est monasterii Altorfensis, S. Hidulfus Mediani monasterii, S. Odilia parthenonis cognominis, seu Hoemburgensis in editissimo monte, unde omnis pene Alsatix regio ultra Rhenum ad Sylvam Nigram conspici potest. Sancto autem Gregorio dicatum est vetus oratorium in Altorfio monasterio, in quo beati ipsius Leonis parentes sepulti dicuntur. Responsoria autem hic memorata ab Humberto postea cardinali, sed tunc

ejus piæ religioni modis omnibus contraire nititur; et licet non possit eum usquequaque a recto deviare tramite, tamen per suos satagit satellites tentationum et adversitatum spiculis a sancto proposito detertere. Nam quidam hujus primores patriæ eum sapientiæ luce fulgere cernentes et in disponendis regni consiliis apud imperialem majestatem super cunctos polere invidentes, dum apud aulicos, quos omnes sibi nimio amore devinxerat, nequeunt ei moliri insidias, apud exteros contra eum tractant artificiosas calliditatum machinas. Itaque Odonem (22) vicinæ comarchiæ Francorum comitem, in beatum præsulem concitant, eumque multiplici adversitatum molimine ab imperiali fidei stabilitate dejicere laborant. Videres fidem in uno Brunone contra multorum fraudes viriliter decertantem, miranda patientia multorum vicula hostium æquanimitè perferentem, præcordiali compassione subditorum sibi dispendia dolentem, ipsi inimicis affectuosa charitate quam facillime indulgentem. Sed non est necesse quos bellorum motus, quas Ecclesiæ sibi commissæ devastationes, prædas, incendia pertulerit recensere, dum Omnipotentis gratia, de cunctis ejus æmulis in nequitia radicatis, citum dignata est finem imponere ac sibi fidelem famulum pia consolatione per visum voluit relevare. Siquidem dum adhuc adversitatum angoribus arctaretur, quadam nocte multiplicum sollicitudinum fessus laboribus, miseriam sibi subjecti populi revolvendo, lacrymabiliterque suis eam reputando criminibus, soporatur ac videt in somnis quemdam angelici vultus præferre sibi sphaeram supra solis splendorem fulgidam, quæ videbatur in se totius mundi retinere machinam, in qua etiam specialiter ei ostendebantur duo præclaræ formæ homines. Quorum dum nomina eorum discere cuperet, hujusmodi vox suas pervenit ad aures: Hos Mariam Magdalenam, Galienumque noveris esse episcopum, quorum consortio te frui in futuro lætaberis. Dumque eandem sphaeram lætabundus accipiens manibus sibi in sinum vellet ponere, presago futurorum est expectatus sopore. Nec mirum hunc beatæ Mariæ dici fore consortem, cum par erga Deum dilectionis affectus, et continuus lacrymarum velut fontanarum aquarum decursus, ejus meritorum illum reddiderit participem.

Quamvis autem a nobis adhuc ignoretur, quis iste Galienus extiterit, non est tamen dubium magni esse eum meriti, quem divina vox tantæ laudis viro cœquaverit. Quam visionem subsequuta est efficax divinæ gratiæ consolatio, præfato Odone comite per

monacho Medianensi, uli etiam vetus oratorium S. Gregorii, anno 1044, composita fuisse memorat Joannes de Bayon.

(22) Is est Odo Campaniensis nuncupatus, Odonis comitis ex Berta Rodulfi Ignavi Burgundionum regis absque liberis defuncti sorore; qui cum Burgundiæ regnum adversus Conradum ambiret, occisus est a Gozelone prope Barrum. Sepultus est in Majori Monasterio prope Turonos, juxta patrem suum loci restauratorem.

bellicosum nostræ patriæ ducem Gozilone[m] turpiter morti tradito, ac pace per hunc beatum præselem restituta, non solum Lotharingiæ regno, verum etiam adjacentibus provinciis Christi annuente suffragio. Nam ejus intercurrente sapientia, legatione et consilio, est Romano adjunctum et corroboratum imperio regnum Austrasiæ, quod dudum ab origine tenebat Rodulfus rex Jurensis Burgundiæ, et idem jam dictus pontifex est directus legatus pro pacis concordia inter suprafatum Conradum Romanorum principem ac Robertum Franciæ regem. Quam legationem quam honeste compleverit, est testis Francia, quæ adhuc quasi novum refert, quanta in eo resplenderit sapientia, quæ humilitas, quæ denique in cunctis cœptis efficacia; quam decorus fuerit habitu mentis et corporis, quam congruus in inferendis verbis legationis. Quem cuncti ut patrem nimio amore suscipiebant, quem omnes ut sanctum summa veneratione excolebant. Itaque tanta firmitate pacem et concordiam inter utraque regna stabilivit, ut quoad vixerunt præmemorati principes, cum sibi succedentibus filiis utrisque Henricis (23), nullus quantumcunque fraudulenta arte discordiam inter duo regna serere valuerit. Sed invidus humani generis hostis perpendens se nequire ejus devotionem per suos satellites a recto tramite deviare; per se in illum divino permissu insurgens, nimio corporis aggravat languore continuatim annuali tempore. Aderat tota lugubris plebis multitudo, de ejus sospitate desperans; aderat etiam cœtus medicorum dolorem desperativis verbis augmentans; omnium rigabant ora lacrymæ, ipsi quoque jam defecerat spes vitæ. Tunc divino admonitus instinctu, jubet se nocturnali hora ante sancti Blasii altare ferri, confisus se ejus dignis meritis a præsentis angustia citissime liberari. Itaque ibidem raptus in exstasi, non dico per somnum, qui eum omnino aufugerat, videt quasi sanctum Blasium ab altari progressum sese invisentem atque modum languoris compatienter exquirentem, cunctisque suis languentibus præcordiis apertis, veluti ipse ea conspicaretur, misericordii manu abluentem ac medicamine refoventem, omnibusque suo loco restitutis, eo quo venerat redeuntem. De qua exstasi regressus, sospes de lecto surgens, circumstantes advocat, visionem lætus pandit quam viderat ac, sicuti prælibatus martyr jusserat, responsorium: *Quis Deus magnus sicut Deus noster (Psal. LXXVI, 14)*, cum præsentibus in voce jubilationis concinit, et nocturnis impletis officiis, pedibus propriis alacer domum rediit.

XV. *Brunonis matris pietas. Quæ in morbum incidit. Petit ut sine ornatu sepeliatur. Obit.* — Verum quoniam majora exarare stylus properat, videtur congruum, ut quiddam de ejus matre dignum memoratu brevi referat. Nam quanta illi fuerit de-

volitionum serenitas, quanta usque ad novissimum quadrantem eleemosynarum largitas, quam diutina in divinis orationibus, vigiliis jejuniisque instantia, quam longanimis in carnis maceratione pœnitentia, non est facile promere verbis, cum ipse finis in quo omnis laus canitur secure manifeste prodiderit, Siquidem in tantam corpulentiam superflui abundantia humoris ejus corporis quantitas excreverat, ut vix rheda posset vehi quo opportunitas commonebat. Quæ gravitas corporis, quoniam sibi videlicet intolerabilis, multoties Christi gratiam profusis exoravit lacrymis, ut sicut unius matris eam protulit alvus mundo, ita unius mulieris ulnis possit terreno mandari sepulcro. Cujus vocem exaudivit Oriens ex alto. Nam diutini maceratione languoris ita ad ultimum fuit tenuata, ut pene cuncto humore carnis exsiccato, sola ossa, cute et nervis sese tenentibus, viderentur tantummodo cohærentia. Itaque ad extremam vitæ metam veniens, cunctis distributis quæ ipsa per se, exceptis mariti redditibus, ex proprio sumptu in usus pauperum expendendo quotidie aggregaverat, sacra inunctione ac vivificæ communionis participatione munita, diu exanimis et absque ullo vitali flatu jacuit, cuncta ejulante familia cum pauperum viduarum atque orphanorum catervis. Quæ subito resumpto spiritu rediens, ac confusum deplorantium clamorem sedari præcipiens, omnes domo eliminari jubet. solamque Regelwidem [Boll. al. Regilindam cœnobii sanctæ Crucis abbatissam cum proprio retinet marito. Quibus cum fletu admirantibus, quid sibi vellet ait: « Non me lugeatis quasi morituram, quoniam nunc mihi adsuit piissima Dei genitrix Maria quæ me dulcissima affabilitate consolans, promisit secum æternaliter victuram et in sempiterna gloria feliciter conregnaturam. Unum ergo te, o amantissime coniux, suppliciter oro ne meæ petitionis verba quæ dictura sum molesto feras animo. » Cumque ille ignarus futurorum gratanter se impleturum sponderet, quæcunque illa ex prompta voluntate juberet, ait: « Peto ut sicut nuda egressa sum de utero matris meæ, ita me nudam in tumultu suscipiat alvus terræ; et quidquid ornamenti ad consequendum mihi paraveras, in usus pauperum fideliter erogare studeas. » Cuius petitioni quanquam invitus jam præfatus sponsus annuit, eamque cum summa alacritate mentis hominem exutam modo quo constituerat sepulturæ tradidit. Hæc autem ideo tam studiose retuli ut patescat præsentibus et futuris quantæ fidei et devotionis hæc mulier exstiterit, quamque fervens in eleemosynarum largitate fuerit. Sed congruum videtur hic anchoram nostri navigii figere, quatenus aliquantulum respirando, reparatis armamentis, cœptum valeamus æquor efficaciter transmare.

LIBER SECUNDUS.

I. *Bruno quotannis Romam visitat. Itineris comi-*

(23) Henricus scilicet I Franciæ rex, Roberti filius, et Henricus II, seu III, Niger dictus, imperator

tes a lue sanat. S. Petrum in somnio videt. Alia etc.

qui Conrado II Salico dicto, suo patri successit anno 1039.

— Suscepti munus operis Christi suffragio annuente A prosecuturi et qualiter ad apostolicam dignitatem pervenerit vir beatus quæque ei ibidem contigerint, imo quæ per eum ejusque temporibus Dominus efficere voluerit monstraturi, opportunum videtur præcedentes causas ad id pertinentes ostendere, et quomodo superna gratia ei ventura revelaverit notificare. Summa inerat ei devotio primum pastorem clavigerum cœli annuo revisere recursu, et pro ovibus a Deo sibi creditis ejus juvamen supplicii exorare precatu. Itaque quodam tempore solitum aggressus iter, comitante cœtu clericorum, nec non laicorum, quingentorum numerum superantium, qui pro ipsius meritorum dignitate, affabilitate, sanctitate, indivisum ejus sequebantur comitatum; cunctis subrepsit lues dira Italici corruptione aeris, ita ut nulli hac tæbe infecto esset spes in crastinum differendæ mortis. Vir autem Domini immodice mœstus de afflictione sese comitantis turbæ, festinum reperit remedium, divina gratia præcurrente. Nam sanctorum, quæ secum vehebat, propria manu tinctis vino pignoribus, maximeque sancti Apri articulis, cui se commendabat devotius, quicumque hujusmodi poculum quantumcunque libasset, mox convalescebat, quantumcunque languor invasisset, si tantum liquoris illius saporem gustare valuisset. Ipse etiam pene dictum toto itinere divini sacramenti victimam offerendo, et inter missarum solemniam populos astantes ad correctionem morum, pœnitentiamque commendo, cunctos piis hortatibus ad superna capessenda animavit et ab imminentis mortis articulo sanctis precibus liberavit. Itaque toto noctis interstitio turba comitum et patriensium, quorum necessitas intererat, ad ejus hospitium cum luminaribus excubiis celebrabant, ac mane per sanctorum merita, ejus annuente suffragio, integram sospitatem reportabant.

His ergo causis per cunctas Romanicæ partes cælerriem divulgatis, vir Domini summa veneratione excolitur, ejusque dilectio omnium cordibus funditus inculcatur. Illic autem suus erat mos assiduus ut nocturnæ quieti membra traditurus, sanctorum pignoribus sese attentius commendaret, et a sæcularibus absolutus curis in sancta contemplatione animum relaxaret atque in ipsa meditatione necessarium corpori soporem susciperet. In hac ergo pia D intentione quadam nocte soporatus, per visum ad principalem ecclesiam urbis Wangionum (24) est adductus, ubi contemplabatur quasi consistentem infinitam multitudinem albatorem, quorum major pars videbatur esse sacerdotum, inter quos unum recognoscebat quondam sibi familiarem Bezelinum archidiaconum, qui ejus comes in Romano itinere exuerat hominem. Quem interrogans quæ esset tanta multitudo, audivit hos omnes mundanam

finisse vitam in principis apostolorum servitio. De hoc intra se miranti, veluti cœlorum claviger beatus Petrus superveniebat, et illam multitudinem sancta communionem ejus manibus participaturam esse aiebat. Quam pontificaliter indutam [ed., Quem... indictum] idem beatus Petrus, cum protomartyre Stephano, ad altare predictæ ecclesiæ cum ineffabili cantus melodiâ deducebant, et sacris peractis officiis, omnes de ejus manibus vivificum munus percipiebant. Visum quoque ei fuerat quod post sacram communionem ipsi sanctus Petrus quinque calices aureos conferret (25), alteri autem se subsequenti tres, tertio vero unum calicem tribueret. Hæc ergo suis familiaribus referens, quid portenderent secum mirabatur; sed quis eorum fuerit exitus in sequentibus suo loco d'cetur. Alio itidem tempore illi per somni quietem videbatur, quod quasi persona ejusdam deformis, velutæ eum importune impeteret, et veluti familiari, sed tamen sincero colloquio sibi adjungi exposceret. Quæ tam horreni vultus, discissæ vestis, hirsutis capillis atque turpiter erectis videbatur, ut vix quidquam humanæ formæ in ea recognosceret. Cujus deformitatis horrore nimium percussus, eam plurimum volebat evitare, sed ipsa tanto magis illi nitentur insistere. Qua importunitate victus vir Domini, ei signum crucis in faciem imprimebat; at illa ad terram veluti mortua proruens, in admirabilem pulchritudinem denuo resurgebat. Cujus visionis terrore expectatus, ad nocturnas surrexit vigiliam, C denuoque in hujus rei admiratione sopori reddidit membra: cui videbatur in somnis adesse venerabilis abbas Odilo, quem quasi rogabat sibi portendere, quæ esset hujus visionis significatio. Qui lætissimus ei tali respondit oraculo: Beatus es tu, et tu animam ejus de morte liberasti. Hæc non esse ficta probat idonea virorum ac venerabilium testificatio. domni videlicet Walteri Leucorum claustrî decani, nec non intimi consecratis ejus Warnckeri, qui asserunt se audisse talia cum lacrymis ab illo referri, et quid signarent quamplurimum admirari. Nec incredibile esse videtur, talia ei a summa divinitate præmonstrata fuisse, cum crebro nocturna in lecto suspiria, et frequentes pectoris tusionem ac stratus sæpe a veridicis cubiculariis repertus irrigatus lacrymis, ostendunt illum divina visione fuisse dignum. Nulli autem dubium est quid significet prælibatæ mulieris visio, quicumque legit pene simile somnium Magni Constantini pro restituenda urbe Byzantio (26). Nam certum est horribiliter extabuisse per diversas orbis partes ecclesiasticum decorem, imo Christianam religionem, et per eum, Christi adminiculante suffragio, ad pristinum redactam esse honorem.

II. In conventu Wormatiæ papa eligitur. Sub

cessores pontificatum tenere deberent.

(26) Hanc Constantini Magni visionem refert Sozomenus libro II Historiæ ecclesiasticæ, cap. 5.

(24) Wangionum civitas seu Wormatia, urbs episcopalis notissima, sub Moguntina metropoli.

(25) Hanc visionem auctor infra interpretatur de annis, quibus tam ipse quam duo ejus proximi suc-

peregrini habitu Romam petit. Flavii exuberantiam comprimit. Romam advenit. Canonice in pontificem eligitur. — Interea apud Wangionum urbem ante presentiam gloriosi Henrici secundi Romanorum Augusti sit pontificum reliquorumque procerum non modicus conventus. Inter quos hic Christo dignus præsul convocatur : quippe sine cujus consilio intra imperialem curiam nihil magni disponebatur. Et repente, illo nihil tale suspicante, ad onus apostolici honoris suscipiendum eligitur a cunctis. Quod onus humilitate communente ditissime refugiens, dum magis ac magis cogitur, triduanum consulendi deposcit spatium, in quo jejuniis vacans et orationibus omnino sine cibo potuque permansit. Cumque denuo repurgaretur ad obedientiae completionem, spontanee coram omnibus suam dixit confessionem, conatus quasi quadam suorum enormitate scelerum, communem permutare electionem. Quis autem queat ejus inundantiam fletuum referre, quos in publica confessione emisit, cum etiam omnium affectus in nimias lacrymas excitaverit? Unde unanimiter cunctorum ore hæc pia vox resonabat: Nolit Deus ut filius tantarum lacrymarum pereat. Videns ergo nullo modo se posse effugere imperiale præceptum et commune omnium desiderium, coactus suscepit injunctum officium, presentibus legatis Romanorum, ea conditione, si audiret totius cleri ac Romani populi communem esse sine dubio consensum. Sicque ad propriam Leucorum scilicet sedem repedans, cum summa devotione ibidem Domini celebravit Natalem cum coessentia quatuor pontificum, Hugonis scilicet de Cisa (27) urbe Italorum, legati Romanorum et Everardi archiepiscopi Treverorum, Adalberonis quoque Metensis atque Theoderici [ed., Theodori] Virdunensis præsulis. Inde humilitate magistra, contra omnium apostolicorum morem, sumptó (28) peregrino habitu, Romanum arripuit iter, indefesse sacris orationibus ac divinæ vacans contemplationi, non tam pro rerum commissarum sibi, quam pro cura animarum, nimis intentus sollicitudini. In qua meditatione apud urbem Augustam suspensus, divinam promeruit consolationem, dum in revelatione audivit angelica voce resonare harmonicam modulationem dulcissime consonantem : Dicit Dominus, ego cogito cogitationes pacis et non afflictionis; invocabilis me et ego exaudiam vos, et reducam captivitatem vestram de cunctis locis. Qua pia consolatione animatus, et de superno adjutorio certior factus, cœptum iter perficere aggreditur, utque tantæ meriti personam decebat, eum infinita

(27) Sic habet codex Remigianus et alii mss. apud Bolland. Editi habent *Pisa*, sicut et Joannes de Bayon in Historia Mediani monasterii; sed Hugo tunc Pisanæ Ecclesie non præerat. Nullam tamen Cisam urbem episcopalem in Italiæ tabulis reperire licuit. Legendum forte *Assisia*; tunc quippe. Ugo ejusdem urbis episcopus vivebat, qui anno 1050 corpus S. Rufini transtulit, ut monet Ughellus Italiæ sacræ tomo I, col. 234.

A multitudo undequaque supervenientium comitatur. Inter quos quædam religiosæ vitæ ancilla Dei ei adhæret, quæ eum talibus ex præcepto divino admonet verbis : Mox ut prima vestigia intra valvas ecclesiæ principis apostolorum posueris, ne sis immemor his divinis uti verbis : *Pax huic domui* (*Math. x, 13*), et omnibus habitantibus in ea. Quam Dominicam jussionem et humiliter suscepit, et devote adimplevit.

Venit ergo cum tanto comitatu super Teronem fluvium (29), qui ita crescendo proprium prægressus erat alveum ut per septem dies totum ibi cogeret remorari populum. Vir autem Domini, de afflictione plebis diu secum expectantis, mœstus cœleste auxilium invocac ac benedictionem ecclesiæ sancti Joannis in vicino constructæ inchoat. Sed antequam divinum esset peractum officium cœptæ consecrationis, ita fluvius est mitigatus denisus undis, ut mox securum iter omni transgredienti præbuerit. Quod omnis præsens multitudo hujus beati viri meritis contigisse affirmavit. Omnipotentis igitur roboratus solamine, Romam appropiat, cui tota urbs cum hymnidico concentu obviam ire parat; sed ipse pedes longinquo itinere nudis plantis incedit, et magis ad mentis devotionem quam ad laudum delectationem animum inflectit. Quis autem ejus contriti cordis in devota oratione affectus, quis denique referre queat continuos lacrymarum velut rivorum decursus, cum nullius cogitatu sit penetrabile, nedum verbis effabile? Postquam ergo diutissime se taliter Christo mactavit in cordis altari, « hostiam vivam, sanctam, Deo placentem, » etiam astanti clero et populo, divinam, qua plurimum affluebat, ingreditur proferre exhortationem. Imperialem de se electionem in tam laborioso officio brevi sermunculo promulgat, eorum voluntatem, qualiscunque erga se sit, pandere expostulat; dicit electionem cleri et populi canonicali auctoritate aliorum dispositionem præire; affirmat se gratanti animo in patriam rediturum, nisi fiat electio ejus communi omnium laude; ostendit se coactum ad tam grande onus suscipiendum venisse. Cumque videret unanmem omnium acclamationem, ad correctionem vitæ cœptam repetit exhortationem, supplex cunctorum expetit orationem atque absolutionem.

D Itaque, divina favente gratia, cunctis applaudentibus, consecratur ac Dominica quadragesimalis initii, pridie Idus Februarii, apostolicæ cathedræ inthronizatur. Quantum vero fervor devotionis ad Omnipotentis servitium in eo excreverit, quanto solertiæ vigore ad res ecclesiasticas disponendas enituerit, quis brevi explicare valeat, cum pene nec

(28) Ex hoc loco plane revincitur eorum sententia, qui asserunt Leonem Cluniaci habitum peregrini sumpsisse, ex Hildebrandi consilio, qui eum arguebat quod purpuram gesserit antequam Romæ susciperetur. Hujus commenti primus auctor videtur esse Otto Frisingensis. Vide Vitam a Brunone Signiensi scriptam.

(29) Tevero fluvius, qui ex Apennino monte fluens in Tiberim delabitur.

totus mundus ad hæc enarranda sufficiat? Non autem sub elavi silentii occultandum aestimo quantam indulgentiam ejus dignis precibus Ungoni ipsius germano divina contulerit miseratio. Nam jam dudum ante ejus ad apostolatam electionem exuerat hominem, atque hic beatus. causa predictæ ordinationis Romam tendens, Populeium (30) advenerat; ubi ejusdem prænominiatus frater quidam boni testimonii clerico per visum apparuit, illiusque suffragium apud dominum apostolicum supplicis oramine deposcit. Siquidem videbatur memorato clerico prælibatus Hugo, in loco ineffabili amœnitate referto, cum multis collatantibus in curuli sella residere, sed sine suppedaneo scabello pedes ad ima pendentes retinere. Quem cum prædictus requireret clericus super qualitate sui status, respondebat bene sibi esse in omnibus, nisi quod ad infima laboriose penderet non firmis pedibus. Petebat quoque ut idem clericus fratrem suum hunc beatum ad apostolicam eandem consecrationem exoraret, quatenus in introitu valvarum ecclesiæ Principis apostolorum sui meminisset, dicens quod ejus precibus divina pietas sibi indulgentiam concederet. Quam visionem præfatus clericus sancto pontifici retulit, ac eum ad Christi gratiam pro salute fratris exorandam animavit. Qui postmodum per visum eidem domno apostolico apparens, lætus innumeras reddidit gratias, quia ejus meritis superna clementia a cunctis eum laboribus absolverat.

III. *Leonis nomen suscipit. Mire ditatur. Fama ejus perolat.*—Igitur hic Deo devotissimus mores et vitam Magni Leonis imitatus, cujus et vocabulo fuerat insignitus, imo Leonem de tribu Juda pro posse secutus, omnibus exemplum bene vivendi fiebat; « lucerna ardens et lucens, non sub modio, sed super candelabrum » præminebat, utque verus sal terra, condimentum supernæ sapientiæ cunctorum mentibus infundebat. Verum, licet omnium virtutum geminis Christi decoraret diadema, hæc tamen splendidius in eo relucebant: misericordia et patientia, celer erga delinquentes in danda indulgentia, mira compassione collacrymans propria contentibus scelera, in eleemosynarum largitate etiam usque ad sui indigentiam indiscrete prærogans omnia. Sed quoniam cunctis divino instantibus servitio solet stimulus supervenire adversitatis, divina scilicet probatio, quæ ostendit cujus fervoris sit erga Deum cujuscunque mentis affectio; hic pater venerandus, dum in initio sui adventus Romæ commoratur, aliquanto angustia et mœroris dolore perstringitur. Nam ibidem adveniens, nihil pontificalium sumpcium invenerat; jam enim erant in domesticos usus assumpta, imo in eleemosynarum prærogationem cuncta quæ secum attulerat distributa. Defecerant cun-

ctorum ejus comitum plenæ delatæ crumenæ; non erat ulla spes opis, nisi proprias vestes ad minus pretium vendere, et quacunq; secreta arte benignissimum patrem in patriam fugiendo reducere. Quorum renitendo consilio, vir beatus, in divino consistere solatio sagaciter admonebat; sed tamen illorum afflictioni misericordii affectu ex intimis condolebat. Instante autem die quo cuncti comites ejus disposerant clanculo provincie, deserentes xenia apostolicæ congrua dignitati, ejus benedictionem atque solatium suppliciter deposcentes promereri. Quos Deo dignus præsul, ut suam decebat honorificentiam, suscepit, sacra benedictione roboravit, non tam lætus dejectione munerum, quam Deo rependens grates de devotione fidelium. Dehinc ad præsentem præ nimia anxietate pridem diffidentes conversus, continuo charitativa increpatione in eos invehitur, et de Dei misericordia nunquam amplius desperare nec dissidere cohortatur. Extunc beati viri fama divulgatur per populos et usque ad mundi fines, cunctasque gentes ejus pervagatur rumor; Christi ubique prædicatur gloria in suo admirabili famulo, nomen papæ Leonis quocunque orbe terrarum reboat ore consono. Nec mirandum rationabilem creaturam in ejus resonare laudem, cum etiam irrationabilia animalia, mirum dicto! in eius prædicando nomen humanam formarent vocem. Nam, sicut a veridicis fertur relatoribus, apud Beneventum gallus frequenti voce ejus nomen repetebat, et naturalem emissurus vocem, cunctis mirantibus (31), papa Leo insonabat.

IV. *Canis loquitur. Leo oblata sibi pauperibus dat. Concilia cogit. Coloniam venit.*—Tum Remos, ubi ecclesiam S. Remigii consecrat. Concilium celebrat.—Dicitur etiam illis temporibus in finibus Apuliæ canis exstitisse, qui latrando solitus erat humanis verbis *Deus meus* inclamare. Non autem est incredibile brutum animal in ea regione Dei misericordiam quocunque modo invocasse, dum certum est Christi religionem ibidem pene omnino deperisse, accolasque illius patriæ alienæ potestati (32) subditos esse, ut ad invocationem superni auxilii saltem irrationabilis pecudis excitarentur voce. Fama igitur præter solitum multos animabat ad visenda summi apostolorum principis limina, qui omnes ejus recreabantur consolatione et roborabantur benedictione; si quibus autem obstabat impossibilitas ejus frui præsentia, cum fide propria ei dirigebant xenia, recepturi ab eo apostolicæ benedictionis denaria. Illud etiam habebat consuetudinarium cum aliis bonis actibus quia, si quid apostolico more suis offerebatur pedibus, nihil patiebatur in suos sub-

(30) Incertum an eo nomine Populonium, vel Forum Populi intelligendum sit, utraque enim urbs Romam adveniendi æque obvia fuit.

(31) Hujus galli occasione, nonnulli, uti videtur, scripserunt quod, quacunq; transiret lætus pon-

tifex, statim galli voce humana clamarent: *Leo papa*. Vide Richerium Chronici Senon. lib. II, cap. 14.

(32) Normannis scilicet, qui tunc Apuliam obsidebant.

rumve expendi usus, sed cuncta pauperum largiebatur necessitatibus. Inter multos ergo, qui ejus ambiebant praesentiam invisere, rex Danamarchiae (33) transmisit illi avem psittacum in munere, in quo quaedam divina apparuit gratia, admirabili virtute. Quamvis enim quaedam aves humana formare verba discant magistra fame, haec tamen, ut fertur, nullo cogente, toto itinere dum ad domnum papam deferretur, *Ad papam rado*, recinebat; et mox, ut ei est praesentata, nemine docente, voce dulcisona, *papa Leo* inelamabat. Si quando etiam hic pastor venerandus, exteriorum dispositione lassatus, sese in secreto conclavi reciperet, aut forte nimis sollicitudinibus afflictum ejus animum aliqua necessitudine arctaret, haec avis aegritudinis illius levamen frequenter aderat, et concinne ac recise, *papa Leo*, resonans, robur mentis illi excitabat. Nec videatur cuiquam reprehensibile hunc justum in sui consolatione hujus avis usum modulatione, cum legamus beatum Augustinum pro exitu suae matris inconsolabiliter lamentantem, musicam melodiam ad levamen mœroris sibi adhibuisse, sanctumque Antonium rigori monastico aliquantulum oblectamenti certo tempore concessisse.

Quantam autem solertiam in catholica lege conservanda adhibuerit, in primo Romano concilio (34), quod multis episcopis considentibus habuit, demonstravit; ubi statuta quatuor synodorum principalium viva voce corroboravit, decretaque omnium antecessorum suorum pontificum tenenda confirmavit; Simoniacam etiam haeresim damnavit, quae jam nonnullas mundi partes invaserat, et in eodem concilio quosdam deposuit episcopos, quos praedicta haeresis naevo suae nequitiae maculaverat. In quo concilio quid contigerit, non congruit reticere, ubi Christus auctoritatem ejus sua dignatus est gratia roborare. Nam episcopus (35) de Sutrio reus ejusdem culpae accusatus, voluit injuste se excusare, falsis prolatis testibus; sed, peracturus jusjurandum, repente est divinitus percussus, et, inter manus exportatus non longo post tempore humanis rebus est exemptus. Cunctis hoc audientibus nimis incutitur timor, ne quem in ejus praesentia ad falsum judicium humanus impelleret pudor. Decimas quoque a cunctis dandas Christianis, quarum nec mentio erat apud Apuliam et per quosdam orbis fines, ecclesiis restituit; venditiones altarum sub anathemate prohibuit; sed constituit ut partes decimarum ad episcopum pertinentes, aut quisque praesul sibi teneret, aut cuicumque vellet tribueret; partem autem ad altare pertinentem proprio pa-

(33) Codex Remigian., *Dalamarciæ*; cod. S. Maximini apud Bolland, ut et Joannes de Bayon, *Dalmatiæ*; alius cod. *Dalamichiæ*.

(34) De hujus synodi decretis agit Petrus Damiani in epistola seu opusculo ad Henricum Ravennatem archiepiscopum.

(35) Hunc Kilinum appellat Ferdinandus Ughellus, tomo I Italiae Sacrae, ubi de episcopis Sutriensibus.

A stori ecclesiae gratis concederet. Inestas consanguineorum nuptias, in multis orbis partibus indiscrete habitas, discidit, pluresque nobilium hoc turpi devinctos nexu separavit. Alia quoque per plura canonum capitula studuit renovare, quae, ne fastidium gignant, hic supersedimus recitare. His sanctis insudans studiis, antiquam repetit patriam, suscipiturque a totius gentis nobilissimo atque reverendissimo archiepiscopo Herimanno apud Coloniam. Cujus petitu concessit dominus papa hoc privilegium sedi Ecclesiae Coloniensis, ut ad altare sancti Petri, septem presbyteri cardinales quotidie divinum celebrarent officium in sandaliis. Dedit ei quoque officium cancellarii (36) sanctae Romanae sedis, ejusque successoribus, tribuens illi ecclesiam sancti Joannis ante portam Latinam.

Hinc invitatur ab Herimaro abbate venerandi coenobii Sancti Remigii, Remorum pontificis, ad consecrandam (37) ecclesiam in ejus honore restructam; ubi non est dictu facile quanta multitudo a finibus terrae, Hispanorum, Britannorum, Francorum, Scotorum, Anglorum advenerit ejus invisere praesentiam. In qua praesentia adfuit etiam non nudicus coetus pontificum, cum quibus advenit venerandus Chrysopolitanorum [i. Bisuntinus] archipraesul Hugo, Deo et hominibus amabilis, praecunctis jucundae eloquentiae et affabilitatis; cui in restituendis suae rebus ecclesiae nemo praedecessorum aut successorum est comparandus, in quo Christi tunc apparuit virtus admirabilis. Nam gloriosus apostolicus, ibidem habito episcoporum concilio, quosdam Simoniaca infectos haeresi deposuit ab injuste suscepto officio. Inter quos Hugo Lingonensis episcopus, multis ac horribilibus infamatus accusationibus, est vocatus ad reddendam rationem. Quique praedictum archipraesulem Chrysopolitanorum, utpote eloquentissimum, sibi expetiit causidicum ac praecutorem. Hic igitur coactus a domino apostolico, illius suscepit causam dicendam, sed repente obmutuit ante cunctorum praesentiam, ut profecto patesceret Deum noluisse falsis excusationibus verorum criminum tanti pontificis inquinari linguam. Lingonensis igitur Hugo, hoc miraculo exterritus, noctu, judicium concilii metuens, aufugit. In crastinum vero in synodo idem episcopus requisitus, et non adesse repertus, lecta sententia, tertio vocatus est [*Rem. add.*, et excommunicatus]. Tunc Vesontionensis episcopus surrexit, et quomodo eundem reum conatus defendere, obmutuerit, coram omnibus patefecit. Quod audiens dominus papa, hoc miraculum meritis beati Remi-

(36) Hermannus archicancellarii munere functus legitur in epistola beati Leonis ad Joannem Salernitanum, quae data dicitur per manum Fricerici . . . et Hermanni archiepiscopi et archicancellarii. Exstat. tom. IX Conciliorum editionis Labbeanae.

(37) Hujus dedicationis historiam superius exhibuimus ad annum 1049, quo peracta est.

gii ascripsit, et cum omnibus qui aderant surgens, gratias Deo, inde domno sancto Remigio cum magno psallentio reddidit. Postmodum tamen prelati episcopus Ligonensis, divino commonitus instinctu, ad dominum rediit papam, et cum ingentibus lacrymis publice crimina confessus, spontaneam suscepit penitentiam, et Romam nudis vadens pedibus, ab eodem nostro pio pastore promeruit absolutionem. Et in redeundo, nimis affectus jejuniis corporisque maceratione, in bona perseverantia vitam reliquit presentem (38).

V. *Concilium Maguntiae. Leo Augie daemoniacum liberat.* — Inde per urbem Mediomatricorum remeans, petitu venerabilis abbatis Guarini, consecravit ibidem sancti pontificis Arnulfi basilicam, ibique, exoratus a domno Sigifrido (39) Gorziensi abbate, composuit in veneratione gloriosi martyris Gorgonii nocturnalium responsoriorum dulcisonam melodiam. Hinc generale apud Maguntiam concilium habuit, in quo Spirensis praesul Sibicho (40), criminali reatu accusatus, voluit se expurgare terrifico sacramento Dominici corporis; sed, ut fertur, maxilla ejus mansit contorta paralyti, quandiu presentis vitae spatium duxit. Quod ideo hic breviter volui adnotare, ut audientibus fiat notum quam horribile sit etiam secreta conscientia hujusmodi iudicium adire, sacra dicente Scriptura: *Horrendum est incidere in manus Dei viventis* (Hebr. x. 31). Demum domnus papa apud Augiam (41) in honore vivificae crucis ecclesiam dedicavit, ubi divina pietas in proprio famulo suam gratiam mirifice ostendit. Nam inter sacra missarum solemnia ibidem adducitur catenis nexus daemoniacus, qui vix a multitudine poterat coarctari, alienaque violentia possessus, horrendos emittens stridores, clamores, atque fremitus, hymnicam totius cleri harmoniam suis diris evincebat vocibus. Itaque Christi servus sacrum incepturus canonem, non valens hujusmodi pati iniquitatem, utpote ad Deum totam directurus mentem, a longe signo crucis edito, manu indixit silentium; et citius dicto obmutuit daemonium, et homo, viaculis solutus, sospes cunctis admirantibus donum propriam redidit.

VI. *Romam reversus. Scyphum fractum restituit. In Apuliam vadit. Clinicam sanat. Concilium Sipontinum. Romam revertitur.* — Romam igitur rediens,

(38) Obiit in cœnobio sancti Vitoni Viridunensis, cui praeerat frater ejus Waterannus, de quo multa habes supra in Vita beati Richardi ejusdem loci abbatis. Scripsit librum De corpore et sanguine Domini adversus Berengarium, qui a nostro Acherio editus est.

(39) Ex hoc loco emendandi Sammarthani, qui Sigifridum inter Gorzienses abbates non recensent. De Gorziæ monasterio, quod a Chrodegango episcopo Metensi fundatum est in honorem S. Gorgonii, cujus corpus a papa obtinuerat, diximus in saeculo superiori, ubi sancti Joannis hujus loci abbatis vitam dedimus.

(40) Sigebothonem alii appellant. Reginobaldo successit anno 1059. Spirensisque Ecclesiam annis

A plebem de sua diutina absentia moestam lætificavit; ubi superna gratia ejus mirabile meritum omnibus publicavit. Siquidem praedictus Herimarus abbas cœnobii sancti Remigii Remorum pontificis, ei quemdam scyphum pretiosi mazeris (42) ob sui memoriam obtulerat, quem vir sanctus pro charitate dantis in proprios usus sibi servari constituerat. Sed quadam vice minister, ei potum daturus, in multas partes casu confractum repererat. Cujus particulas electus Domini quocunque erant sibi deferri precepit, et nihil tale futurum suspicatus, cunctas suo loco quasi delectando reposuit, astantibusque lætibus dicit: Potens est Omnipotentis majestas in pristinam integritatem has restituere fracturas. Quo dicto, protinus consolidatae sunt partes, ita ut ad memoriam facti signum fracturae ad instar subtilissimi capilli circumquaque appareret; sed, quod magis mirum erat, nihil intra positi liquoris efflueret. Hujus rei adest testis congruus, venerandus Hugo jam dictus Chrysopoleos archiepiscopus, qui cum lacrymis se presentem adfuisse testatur, et devoto furto se illud vas sancto viro abstulisse lætatur. Semper autem memor officii sibi a Deo commissi, ut « fidelis servus et prudens in tempore dispensans mensuram tritici, » iter sumpsit peragraturus fines Apuliae, ut Christianam repararet religionem, quæ ibidem videbatur pene deperisse, maximeque inter acolas regionis et Normannos concordiam componere satagens, quos dudum adjuutores contra exterarum gentes susceperant principes regni, sed tunc sævissimos tyrannos ac patriæ vastatores non sponte sustinebant. In hoc ergo sancto opere sollicitus intentus venit Beneventum, ubi aliquandiu commoratus, cuidam clinicæ (43) divina præeunte gratia vitale præbuit auxilium. Nam per annos fere quindecim diutino confecta languore, de proprio grabato, nisi aliorum deportata manibus, nequibat exire; ita cuncta ejus membra paralyti erant dissoluta ægritudine. Cui per revelationem ostensum est ut de lymphis qua beatus pastor sacras abluerat manus et post celebrationem missarum hauriret, et absque mora sospitem reciperet. Qua impetrata atque cum fide spe hausta, in crastinum sospes sacra missarum solemnia adiit, Deo sanctoque pontifici gratias redditura. Itaque zelo sanctæ religionis fervens praesul venerandus, apud Sipontum habito concilio, duos deposuit ab

undecim administravit.

(41) Celebre olim monasterium, vulgo *Richenou*, quod hodie pauci incolunt monachi ob mensam abbatis episcopatus Constantiensi unitam.

(42) Bollan l. *marmoris*, ex Cod. miss. ut ait, at non solum editi sed et ms. Codex sancti Remigii habet *mazeris*; quo nomine videtur exprimi aliud quod pretiosum ligni genus. Nam Bruno Signiensis hunc scyphum ligneum fuisse asserit, et Desiderius Casinensis, seu Victor III. illud vas, *poculum lignarium* appellat. De ejusmodi scyphis Cangius in Glosario, ad vocem *Mazerini*.

(43) Sic dicitur, quod in lecto jugiter decumberet, *λίβη* quippe *lectum* signat.

officio archiepiscopatus, qui cum mercede sanctum assumperant ministerium, vitio elationis unus ambiens præcellere alterum. Inde repetito gressu Romam rediit, ubi superna admonitus revelatione beatum Gerardum suæ sedis, Leucorum videlicet, olim præsulem in numero sanctorum computandum statuit. Eodemque anno in patriam regressus, ipsius sanctos artus cum summa gloria transtulit. Quæ omnia dilucide sunt exarata in ejusdem Vita (44) et miraculis.

VII. *Episcopus ipsi contradicens punitur. Item et Ravennensis.* — Erat autem huic viro Dei non modica concertatio contra pervasores rerum sanctæ Romanæ sedis, maximeque contra Ravennatem episcopum, spiritu repletum contumaciæ et rebellionis; cui nonnulli favebant palatini, gloriæ invidentes domni apostolici. Quorum caput in fomento discordiæ erat Nizo (45) episcopus Frisingia, super quem divina virtus hujusmodi horrendam ultionem dignata est ostendere. Nam pro responsis imperialibus in Italiam directus, Ravennam devenit, et in favorem Ravennatis detrectatoria verba contra hunc beatum proferre cœpit, inter quæ, ducto sub gutture digito, ad hæc blasphema prorupit: Hoc guttur gladio abscindatur, nisi cum deponi fecero ab honore apostolatus. Quo dicto, eodem memento ipsum intolerabilis dolor guttur invasit, et impœnitens die tertio vitam obiit. Archiepiscopus autem Ravennatum ob incorrigibilem præsumptionem est a sancto papa anathematizatus. Ideoque imperiali jussu Ausburgiam vocatus, cum justitia redditis quæ injuste pervaserat, absolutionem est petere coactus. Quia cum licet corde contumaci ante pedes sancti stratus jaceret, cunctusque cœtus præsentium pontificum ei absolutionem peterent, ait vir beatus: «Secundum ejus devotionem tribuat illi omnipotens cunctorum scelerum absolutionem.» Ille vero surgens, cum subsannatorie subrideret adhuc superbia tumidus, venerandus pastor in lacrymas resolutus, inquit secreto circumstantibus: «Heu! mortuus est miser iste.» Nec mora; ille languore corripitur, et vix in patriam revectus, vita et honore, quo timebat celeriter privatur.

VIII. *Leo dæmoniacam liberat. Udonem sibi Tulli substituit. Hungaros imperatori reconciliare tentat. Futura mala prævidit. — Concilium Mantuæ. Mortui loca sacra visitantes.* — Magnificus autem pastor Romanam revisens sedem, dum paschalibus solemnibus apud sanctum Laurentium esset celebraturus divini sacramenti oblationem, inter sacra missarum solemnibus ei quamdam obtulerunt mulierem quæ, plena dæmonio, sanam amiserat mentem. Quam incessanter debacchantem cernens, fremitumque circumstantium ac eam vinculam trahi non ferens,

A econtra vexillo cruzis edito, omnes a longe stare præcepit; sed illam mox immundus pervasor reliquit, et sana mente incolumis ad propria repedavit. Sollicitus autem de salute animarum primum sibi specialiter commissarum, Romæ positus venerabilem primicerium Udonem (46) elegit sibi successorem sanctæ sedis Leucorum, atque ad eum sibi subrogandum imperiali majestati propriam direxit legatum. Si quidem, ob honorum morum honestatem sanctæque religionis fervorem et piæ devotionis intentionisque devotionem, illum hoc officio dignum judicabat, et paterno eum amplectens affectu proprium filium vocitabat. Sperabat quoque ejus prudentia, qua in divinis humanisque affluenter pollet, perfici posse, si quid minus plene peregisset in sanctæ primitivæ sedis augmentatione. Quod etiam nunc et plurima parte sit, Christi annuente suffragio, et, ut vere credimus, in dies erga Dominum accrescet ejus sancta devotio. Sed nunc ejus laudibus superendum, quia omnis laus in fine securius cantabitur. Non modicus quoque ei inerat fervor in agenda republica. Idcirco Hungariæ principes, à Romano nuper imperio dissidentes, multiplicibus legatis adierat, ne detrectarent solita subjectione imperatori prisca persolvere tributa, quod et consenserant, si præteritorum commissorum eis concederetur indulgentia. Quapropter sancta commone pietate coactus est tertio antiquam patriam repetere, et, pro reorum miseratione qui contra imperium moverant bellum, persuasoriis precibus imperiales aures expetere. Sed quia factione quorundam territorialium qui felicibus sancti viri invidebant actibus, sunt Angusti aures obturatæ precibus domni Apostolici, ideo Romana respublica subjectionem regi Hungariæ perdidit, et adhuc dolet finitima patriæ prædis et incendiis devastari. Dum autem pro regni pace sollicite laborans ibidem aliquandiu moraretur, divina prædestinatio ei in somnis revelare voluit quid sibi futurum portenderetur. Nam videtur sibi quod, stans in edito, familiares suos ad se de periculo confluentes reciperet, eisque sub pluviali veste, quæ cappa vocitatur, inclusis, sanguine eorum sibi vestes infici conspiceret. Qua visione certus redditus mœstitudinem sibi suisque affuturam, et, sicut triticum in area Domini reconduendum, ad tentationem sese præparat sustinendam. Itaque repedans in Italiam, concilium apud Mantuam habendum constituit. Quod factio quorundam pontificum severitatem ejus justi judicii timentium perturbavit. Nam familiarum fautores scelerum, subitum contra domni apostolici familiam moverunt tumultum, secure astantem ante basilicam in qua publicum habebatur concilium, ita ut vir sanctus cogretur a medio consessu surgere, et ante por-

(44) Hanc Vitam exhibent Bollandiani die 25 Aprilis. Nos vero de S. Gerardo egimus secundo superiori, pag. 891, ubi habetur bulla ejus canonizationis, pag. 894.

(45) Sirmonadi editio *Vizonem*. Nicernus dicitur à

Guarterio in Catalogo episc. Frisingensium.

(46) Ed. mendose *Udonem*. Et quidem Udo dicitur passim in compluribus instrumentis. Antea bibliothecarius et cancellarius fuerat Ecclesiæ Romanæ, ut patet ex bulla S. Leonis pro S. Mansucto.

tam ad sedandum strepitum procedere. Cujus præsentiam non reveriti Deo odibiles, eo magis magisque in nequitia pertinaces, nitentur ad eum exaruiatos fugientes ante oculos ipsius confodere, et a valvis ecclesiæ, ne ibi tutarentur, repellere, ita ut impetus sagittarum et saxorum circum ejusdem sancti aures et ora volitaret, atque quosdam ejus veste defendi cupientes vulneraret. Qui tumultus admodum difficulter sedatus, cœptum rigorem concilii imperfectum cœgit relinqui. Sed in crastinum cuncti hujus seditionis incentores, severa examinatione damnandi, a piissimo patre sunt misericordi indulgentia absoluti, ne videretur causa ultionis asperitatem in eos exercere judicii. Videtur etiam indignum sub sera oblivionis obcludere quod, ejus temporibus, ad divinam laudem apud Narniam gestum refertur memorabile. Cujus rei testes visorii, a minimo usque ad maximum, cuncti illius urbis dicuntur existisse. Nam biennio antequam ibidem hic venerandus papa Dominicum celebraret natalitium, contigit quodam die æstivo tempore infinitam multitudinem juxta eadem mœnia habere transitum. Ejus terrore attonita universa plebs muros ascendit, quasi ob capiendæ civitatis defensaculum. Quæ multitudo infinitum terræ spatium, quantum humanus posset comprehendere visus, implebat, et præ celeri gradu orientem versus transcurrerebat. Videbantur autem cuncti miro candore habitus, vulsusque ac capitis canitie venerandi, pene consimilis formæ qualitate decori. Quod mirandum omnes a muris urbis aspectantes stupidos reddidit, et a primo mane usque ad horam nonam excurrere non destitit. Sole autem declinante, cœpit illa admiranda multitudo paulatim rarefcere. Unus quoque ex muro spectantium silentior reliquis, ausus est extra procedere, et e vicino cum tremore astans spectabat, si quem eorum posset cognoscere. Tunc inter extremos videt quemdam sibi olim familiarem, ipsius urbis civem, boni testimonii et devotæ mentis hominem, qui jam non diu præsentis vite excurrerat finem. Quem cum divina adjuratione nomine tenus appellans ad se vocavit, et quæ esset illa tanta multitudo sibi manifestari depoposcit. Cui inquit: «Licet sis indignus divina mysteria cognoscere, tamen noveris nos peccatrices animas, adhuc immeritas cœlestis regni gaudia possidere, vice pœnitentiæ loca sancta continuatim circuire, et nunc de Sancti Martini Majori Monasterio venientes, ad beatæ Dei genitricis Mariæ cenobium in Farfa (47) iter agere.» Quo dicto disparuit, ac nimio illum terrore confectum reliquit, quiq; integro anno languens recubuit in lecto, et hæc eadem dōmo apostolico retulit ore proprio

(47) Majus Monasterium situm prope Turonos, ut nemo nescit. Farfa autem celebre est monasterium in Sabinensi diœcesi in Umbria.

(48) Michael, cognomento Cerularius, ad quem egregiam epistolam, seu potius librum, scripsit beatus pontifex. Cæterum hic schismatis Græci patrens anno 1058 e sua sede pulsus est.

(49) Humbertum Mediani monasterii monachum

IX. *Hæresis Fermentaceorum, Contra eam Leascribit. Nicetas Pectoratus resipiscit. Michael episcopus C. P. excommunicatur.* — Ea tempestate orta est hæresis Fermentaceorum, quæ calumniatur sanctam Romanam sedem, imo omnem Latinam et Occidentalem Ecclesiam, de azyymis vivificum Deo offerre sacrificium. Quam calumniam etiam scripto ediderunt episcopi, Michael (48) Constantinopolitanus et Leo Acridanus, pervicaciter exhalantes pestiferas mephites contra sanctam et apostolicam fidem. Hæc quidem calumnia Græco sermone edita, et Joanni Tranensi episcopo, in suggillationem omnium Latinorum directæ, cum fuisset Trani exhibita fratri Humberto (49) sanctæ ecclesiæ Silvæ Candidæ episcopo, in Latinum est translata ejus studio, atque delata domno papæ Leoni nono. Itaque gloriosus apostolicus libellum composuit luculentissimum adversus jam dictas presumptiones et nimias vanitates eorum, conatus illos ad viam veritatis adducere; sed postmodum incorrectos ecclesiastico damnavit anathemate. Prædictus etiam frater Humbertus edidit contra eorum putida scripta responsionem instar dialogi, ab ipso Latine scriptam apocrisiariatus sui tempore Constantinopoli, et jussu imperatoris religiosi et orthodoxi Constantini Monomachi Græce editam, sub nominibus Constantino-politani, et Romani, anno Domini millesimo quinquagesimo quarto. Domnus quoque Fredericus tunc cancellarius, post a Deo electus Romanæ sedis apostolicus (50), invecive respondit quibusdam objectionibus, quas ediderat Niceta monachus Constantinopolitanus, qui et Pectoratus, contra Latinam Ecclesiam; quem libellum titulaverat: De Azyymo, de Sabbato, et de nuptiis sacerdotum. Quæ invecio de Latino translata, et publice coram prædicto imperatore est recitata, idemque Niceta coactus est damnare et comburere sua scripta, habita disputatione apud monasterium Studii in urbe Constantinopolitana. Siquidem gloriosus apostolicus direxerat Constantinopolim sanctæ Romanæ sedis apocrisiarios, præfatum scilicet Humbertum, et Petrum Anallitanorum archiepiscopum, Fredericum quoque tunc diaconum et cancellarium. A quibus Niceta cupiens perfectam suarum propositionum solutionem, iterum sponte anathematizavit omnia dicta et facta vel tentata adversus primam et apostolicam sedem; sicque ab eis in communionem receptus, effectus est eorum familiaris amicus. Michaele autem Constantinopolitano episcopo præsentiam illorum et colloquium devitante, atque in stultitia sua perseverante, præfati nuntii domni apostolici adierunt ecclesiam sanctæ Sophiæ, et super ejus obstinatione

fuisse passim scribit Joannes de Bayon in ejusdem loci Historia, atque ibi oblatum monasterio a parentibus anno 1015 dicitur. Ejusdem Humberti libri contra Græcos editi sunt a Baronio in appendice tom. XI Annalium: Leonis vero epistolæ apud Labbeum habes, tom. IX Conciliorum.

(50) Dicitur Stephanus X, cujus elogium infra habes ubi de SS. Casinensibus.

conquesti, clero ex more ad missas preparato, jam hora tertia die sabbati chartam excommunicationis super principale altare deposuerunt, sub oculis presentis cleri et populi. Inde mox egressi, etiam pulverem pedum suorum excussere in testimonium illis, juxta dictum Evangelii (*Luc. ix, 5*), proclamantes: *Videat Deus et judicet* (*Exod. v, 21*). Hinc ordinatis ecclesiis Latinorum intra ipsam Constantinopolim, et anathematizatis cunctis qui deinceps communicarent ex manu Græci Romanum sacrificium vituperantis, accepta orthodoxi imperatoris licentia, in osculo pacis cum donis imperialibus sancto Petro sibi collatis, alacres sunt reversi. Itaque imperator adversus Michaelen commotus, quod ad concilium in sui presentia et nuntiorum domni apostolici venire detrectaverit, imoseditionem vulgi contra eum incitaverit, amicos et affines ipsius honoribus privatos a palatio eliminavit, contraque ipsum usque in finem graves iras retinuit.

X. *Expediit in Nortmannos. Nortmannorum sævitiæ.* — Interea piissimus pastor sollicitus pro ovibus sibi a Deo creditis, aclementi condolens affectu inaudite afflictioni Apulie gentis, collecto aliquanto comitatu, rursus movit iter versus Beneventum, nisi omnimodis Nortmannorum sævissimum mitigare impetum. Non est nostrum lacrymosis expendere verbis quid sibi in hoc itinere contigerit, dum ipse brevi scripto (51) imperatori Constantinopolitano cuncta intinaverit. Ait enim inter alia: « Illa sollicitudine, qua omnibus Ecclesiis deo invigilare, videns indiscipline et alienam gentem Nortmannorum crudeli et inaudita rabie et plusquam pagana impietate adversus Ecclesiam Dei insurgere, passim Christianos trucidare, et nonnullos novis horribilibusque tormentis usque ad defectionem animæ affligere, nec infanti aut seni seu fœminee fragilitati aliquo humanitatis respectu parcere, nec inter sacrum et profanum aliquam distantiam habere, sanctorum basilicas spoliare, incendere et ad solum usque diruere, sæpissime perversitatem ejus redargui; commonui, obsecravi, prædicavi; opportune importuneque institi; terrorem divinæ et humanæ vindictæ denuntiavi. Sed quia, sicut Sapiens ait: *Nemo potest corrigere quem deus despexerit* (*Eccles. vii, 14*); et: « Stultus verbis non corrigitur (*Prov. xviii, 2*), adeo obstinata et obdurata ejus malitia permansit, D ut de die in diem adderet pejora pessimis. Unde non tantum exteriora bona pro liberatione ovium Christi cupiens impendere, sed superimpendi ipse peroptans, visum est mihi ad testimonium nequitie ipsorum nihil sic expedire ad repressionem contumaciæ (2) quam humanam defensionem undecunque attrahendam fore, audiens ab Apostolo principes non sine causa gladium portare, sed ministros Dei esse, vindices in ira omni operanti malum, et quia prin-

cipis non sunt timore boni operis sed mali (*Rom. xiii, 3, 4*); et reges atque principes missos a Deo ad vindictam malefactorum (*I Petr. ii, 14*). Suffulsi ergo comitatu, qualem temporis brevitatis et imminens necessitas permisit, gloriosi ducis et magistri Argyrii fidelissimi tui colloquium et consilium expectandum censui, non ut cujusque Nortmannorum, seu aliquorum hominum inxeritum optarem aut mortem tractarem, sed ut saltem humano terrore respicerent, qui divina judicicia minime formidant. Interea nobis eorum pertinaciam salutari admonitione frangere tentantibus, et illis ex adverso omnem subjectionem fecte pollicentibus, repentino impetu comitatum nostrum aggrediuntur; sed et adhuc de victoria sua potius tristantur quam lætantur. Sicut enim tua pietas scribere curavit ad nostram consolationem, pro ista sua presumptione majorem in proximo expectant sibi superventuram indignationem, post illam quam experti sunt suæ catervæ diminutionem. Nos quoque, divinum adjutorium adfore et humanum non desore confidentes, ab hac nostra intentione liberandæ Christianitatis non deficientes, nec dabimus requiem temporibus nostris (*Paul. cxxxii, 5*), nisi cum requie sanctæ Ecclesiæ periclitantis. » Et hæc quidem dominus apostolicus.

XI. *Per medios hostes papa transit illæsus. Occisorum funera curat.* — Itaque pessima gens Nortmannorum, peracta cæde familiæ mitissimi papæ, non sine magno detrimento suorum, aggreditur oppidum, Civitatulam cognominatum, ubi idem beatus, ignarus eorum quæ acta erant, tardante suum expectabat comitatum. Qui cum imminentes hostes cerneret et quid suis contigisset intelligeret, cum ea quæ sibi remanserant clericorum frequentia ceptum iter versus Beneventum arripuit, et cunctis hostibus a-tonitis, quasi leo confidens, absque terrore per medium illorum transit. Ergo tam admirandam perpendentes confidentiam, mutatis animis, in ejus sunt conversi obsequelam; cujus osculantes vestigia sibi immeritam deposcebant indulgentiam. Quibus vir sanctus, pauca locutus pro tempore, ipsis deservientibus studuit funera cæsorum honorifice procurare, tumulans ea in vicina ecclesia ab antiquo diruta tempore. Et quoniam pro fide Christi afflictæque gentis liberatione devotam mortem voluerunt subire, multiplicibus revelationibus monstravit eos divina gratia in cælesti regno perenniter gaudere. Nam et ipsi diversis modis sese ostenderunt Christi fidelibus, dicentes se non esse lugendos exsequis funebribus, imo in superna gloria sanctis conjunctos martyribus. Ab eisdem quoque illorum interfectoribus super ipsos restructa venusto opere basilica ac concione Deo servientium ibidem aggregata, omnipotentissima Dei virtus multa per eos exercet miraculorum insignia. Ferocissima vero gens Norman-

(51) Id habes inter alias epistolas hujus beati pontificis, in tom. IX conciliorum generalium.

(52) Ea in Leone reprehendit Petrus Damiani in epistola ad Firmium episcopum, asserens non sic

egisse Gregorium Magnum. Verum multis argumentis hanc Petri sententiam refellit Baronius ad annum 1053 quem legesis.

norum his exterrita gestis, crudelitate deposita, A
 populos, quibus col habitabat, ex tunc ut compatrio-
 tas amicabilis tractavit, ac venerabili papæ, quoad
 vixit, in omni subjectione fideliter deservivit.

XII. *Ejus pia exercitia. Scripturam sacram Græce ad-*
discit. — Eximius autem pastor Beneventum veniens,
 ipsis Normannis etiam injussis per totum iter obse-
 quialiter illum comitantibus, non modico illic anni
 spatio est commoratus, semetipsum sanctis exer-
 cens virtutibus, patientia, vigiliis, jejuniis et oratio-
 nibus. Siquidem omnem lecti molliem refugiebat,
 sed, sumpto ad carnem cilicio et tapeti terræ in-
 strato recubans, capiti lapide appposito, nocturnis
 horis paululum somni insumebat, reliquumque noctis
 spatium cum integri decantatione Psalterii ac innu-
 mera genuum inflexione excurrerat. Idem quoque B
 Psalterium per singulos repetens dies cum oblatione
 divini sacrificii, cursum multiplicium orationum in-
 defesse transiebat. Illud etiam erat in eo mirandum
 quod, ultra quinquagenarius, tanto fervebat studio
 ut divinarum lectionem Scripturarum Græco addi-
 sceret eloquio. Et quoniam visceribus pietatis et
 misericordiæ supra quam credi potest affluerebat,
 innumera pauperum multitudo indefesse ad ejus
 largitatem accurrebat, quibus absque discretione
 necessaria ministrabat.

XIII. *Leprosus in suo lecto collocat. Dæmoniacam li-*
berat. — His itaque piis insistens actibus, dum quodam
 sero cuncta ejus familia causa nocturni recessisset
 soporis, ipse prævio lumine cum puero deambulabat C
 per vacuum sui palatii spatium, viditque in angulo
 jacentem leprosum scissis panniculis ac ulceribus
 oblitum, lurida putrefactum, qui, nimia
 pressus ægritudine, nequibat gressum movere vixque
 poterat ex effeto corpore verba proferre. Cui vene-
 randus pater genibus affixis diu est familiariter lo-
 cutus, et propriis involutum vestibus suis intulit
 humeris ad lectum qui sibi pontificali more fuerat
 præparatus; intrinsicusque januis obseratis ac mi-
 nistro soporato, ipse solitæ institit psalmodiæ in vi-
 cino oratorio. Demum post diutinam horam assueti
 usu humi cubaturus rediit, leprosum quem extru-
 cto locaverat toro minime reperit, excitatum
 puerum interrogat quorsum pauper abierit. Ille at-
 tonitus cunctos circuit angulos domus, ostiorum solli-
 cite tentat aditus, sed omnia inveniens obserata,
 cum summa admiratione regressus. Hoc ergo facto
 stupidus dominus apostolicus dat fessa soporiferæ
 quieti membra, et nescio quid divini in somnis cer-
 nens, mane puero cum terrificâ admiratione impe-
 rat ne cui, quoad viveret, ullo modo panderet quod
 a tum fuerat. Credo, illi in somnis Christus, ut
 beato Martino pontifici, ejus indutus vestibus appa-
 ruit, aut velut Martyrius monachus (53), leprosum
 de suis exsiliem ulnis cælum ascendere vidit, et
 causa humilitatis, ne sibi pro humana laude vi-

rus subreperet superbiæ, hoc voluit latere mi-
 raculum; tamen non absque re sub tanta com-
 minatione jussit hujusmodi celari factum. Rur-
 sus quodam die ibidem solus cum solo clerico
 sanctæ psalmodiæ insistebat, cum ecce quidam
 rusticus secum insanam deducens filiam advenerat;
 quam multoties pessimo torqueri dæmonio
 suspiriose clamabat, ejusque meritis liberari cum
 lacrymis deposcebat. Cujus precibus pius pater diu-
 tius nitens contradicere, jussit eum sanctorum suf-
 fragia, quorum innumeræ ibi continentur reliquiæ,
 supplici voto exorare. Sed rusticus in proposito
 obstinatus, imo in solidæ fidei stabilitate firmatus,
 dicebat se exinde non recessurum donec ejus be-
 nedictione divinum promeretur auxilium. Itaque vir
 sanctus, ipsius importunitate devictus, granum salis
 in proximo repertum benedixit ac in os puellæ cum
 divini invocatione nominis projecit; moxque, dæ-
 mone cum purulento expulso sanguine, lætus pater
 cum sospite filia domum repedavit. Possent autem
 de hoc sancto plurima admiranda referri, sed stu-
 dioso est cedendum lectori, vel incredulo auditori,
 ideoque brevi ejus memorantes transitum, finem
 cœpto imponamus operi.

XIV. *Incidit in morbum Beneventi. Romam venit.*
Deducitur ad oratorium sancti Petri. Oleo sacro et
Eucharistia munitur. Obiit. Sepelitur. — Boni ergo
 certaminis cursu consummato, abundantiori supernæ
 beatitudinis in dies æstuabat desiderio, et tanquam
 cum Paulo diceret: *Mihi mundus crucifixus est, et*
ego mundo (Gal. vi, 14), sic funditus curis hujus
 vitæ curabat abrenuntiare, ut in corpore adhuc
 positus videretur beatam angelicæ conversationis
 puritatem exercere. Pro defunctorum quoque requie
 incorruptorum sacramentorum celebrationi solito
 frequentius invigilabat. Et quanquam hic labor ei
 fuisset præcipuus toto tempore sui incolatus, ferven-
 tiori tamen studio et copiosiore votorum numero
 insistebat tam glorioso operi circa diem sui obitus.
 Et quoniam divinitatis providentia, tum indulgendo,
 tum verberando operatur salutem sibi obsequen-
 tium, ad virtutis cumulum eum adeo flagellavit
 afflictione salutifera ut, perduto omni cibi desiderio,
 irrepentis morbi dolor eum continuare cogeret quæ
 olim sponte exercebat jejunia, solius lymphæ poculo
 marcido corpori præbente sustentacula. Interea
 evoluta anni orbe, instabat ejus ordinationis dies
 anniversarius, in quo solito devotius quotannis
 Christo piis insistebat precibus. Quamvis itaque
 languoris invalescens molestia fatigati divinis ope-
 ribus corporis jam debilitaret præcordia, Spiritu
 sancto tamen roboratus, a quo totus ejus vitæ di-
 rigebatur cursus, cum apostolicæ dignitatis ho-
 nore eo die missarum celebrans solemnia, Bene-
 ventanos, cum quibus tunc morabatur, gratificæ
 affabilitatis exhilaravit lætitia. Et hoc fuit ultimum

(53) De eo agit beatus Gregorius homilia 39 in Evangelia. Vitam vero illius exhibet Bollandus ad
 diem 25 Januarii.

in divinis sacramentis obsequium, quasi vivificis A
 valedicens mysteriis, quibus semper se præbuerat
 dignum. Certificatus autem de suæ vocationis ter-
 mino, Romam se ferri fecit lecticæ vehiculo. In quo
 itinere sic eum conciliavit divinitas non solum suis,
 verum etiam his qui nuper fuerant inimici, ut
 copiosa manus Normannorum, quos supra retulimus
 diu cum hoc viro habuisse dissidium, totius animi
 sincerissima devotione se invicem prævenirent ad
 ejus obsequium. Et decebat utique fortissimum de-
 fensorem Christianæ religionis ut, regis sui Christi
 aditurus palatia, deduceretur nobili triumpho victo-
 riæ, præeunte scilicet hostium jam subjugatorum
 mansuefacta multitudine. Aliquantulum ergo com-
 moratus in Lateranensi palatio, præstolabatur quid
 de se statueret interni Judicis clementissima dispo-
 sitio. Beatus autem Petrus, non immemor diutini
 sudoris quo sibi in regendo ovili Ecclesiæ adfuerat
 cooperator hic vir memorabilis, eum sibi vicinius
 deliberavit conjungere, utpote participem futurum
 magnifici honoris et gloriæ quam summi Pastoris
 præeunte gratia Romanæ impertivit Ecclesiæ. Divina
 itaque revelatione est edoctus quod non alias eum
 remaneret carnis resolutio, nisi in locis beati Petri
 vicinis oratorio. Nec mora: gratulabundus super
 tali visione, seque intelligens vocari divini respectus
 miseratione, lectica denuo subvectus, oratorium
 beati Petri est ingressus. Ibi ex inno cordis fundo
 lacrymis permanentibus, ad Deum extendens puram
 mentem cum manibus, diutissime clementiam Do-
 mini secretis invocavit precibus. Dein delatus in
 vicinam episcopi domum, visitatus est frequentia
 fidelium summæ dilectionis gratia ad eum confluen-
 tiam. Quorum pia consideratio perpendens non diutius
 eum retinendum carnis ergastulo decrevit ut, quoniam
 plures episcoporum, abbatum cæterorumque
 fidelium confluerant turbæ, eis præsentibus inun-
 geretur sacri olei liquore. Super quo facto exhila-
 ratus usquequaque munitusque Dominici corporis et
 sanguinis communionem, Teutonice lingua, ut testati
 sunt qui adfuerunt, tali cum Deo locutus est ora-
 tione: « Miserator Domine, omnium Redemptor, unica
 salvasio, si judicas expedire oculis tuæ majestatis
 ut adhuc communi utilitati populorum tuorum in-
 serviam, merear, oro, celeri medicina tuæ visita-
 tionis instantis ægritudinis evadere molestiam; sin
 aliud aliquid deliberat tuæ divinitatis providentia,
 deprecor, Domine, ut quantocius concedatur mihi
 exire hujus corporis habitaculo. Finitis precibus

astantes respiciens stugulis pro sibi exhibitio obsequio gratias retulit, fessaque membra ad requiem componens tolerabili solito se dolorem sentire perhibuit. Credidit circumstantium fidelium multitudine mox eum depositurum carnis exuvias, suspiriosisque singultibus proficiscenti animæ competentes solvebat exsequias. Quorum voces comprimens beatus vir: « Hoc, inquit, quod nunc agitur differte in horam tertiam diei crastinæ, expectantes quid de me placeat omnipotentis Dei. » Vigilantiori igitur affectione, postero die, adfuit hora tertia copiosa fidelium frequentia, et circa horam nonam, resolutum carne spiritum cælosque petentem deducunt commendatione devotissima. Affluente autem totius Romanæ plebis multitudine, cum summo honore ejus celebratæ sint exsequiæ, et, sicut ipse disposuerat, sepultus est juxta beati pontificis Gregorii altare ante fores ecclesiæ. Et merito in decore sepulture illi exstat conjunctus quem in divina religione ac sanctæ Ecclesiæ instauratione est fideliter imitatus. Cujus vitam et sanctitatem quidam brevi disticho sic est prosecutus:

Victrix Roma dolet nono viduata Leone,
 Ex multis talem non [ab, vix] habitura Patrem.

Exemptus est autem hic vir magnificus ab hujus vitæ laboribus, ætate quinquagenarius, anno incarnationis Dominicæ millesimo quinquagesimo quinto (54), Leucorum episcopatus vigesimo octavo, apostolatus autem sexto. Siquidem Romæ sedit annis quinque, adjectis duobus mensibus et novem diebus, impleta visione quam supra de revelatione calicum retulimus. Nam quinque calices, ei a beato Petro collati, signabant quinquennale ejus vitæ spatium; reliqui tres, sui successoris Victoris triennium; sequens unus, beatæ memoriæ Frederici in apostolatu unius anni cursum. Sed quoniam adhuc restant plurima ad dicendum quæ ad ejus tumbam sunt divina pietate miracula, Romanis relinquimus exaranda, in quorum diatim ostenduntur præsentia. Nostrum est ejus merita devotis precibus exorare, ut viscera pietatis et misericordiæ, quibus in præsentem abundabat vita, nunc in superna positus gloria nobis dignetur aperire; quatenus, ejus sancto suffragio scelerum nostrorum abruptis nexibus, superne mereamur esse participes gloriæ, eo annuente qui in sanctis suis facit mirabilia, a quibus etiam sibi cantatur laus et gratiarum actio in sæcula sæculorum. Amen.

(54) Omnes omnino auctores sancti Leonis obitum ad annum 1054 revocant; post cujus mortem sedes anno fere integro vacavit.